

EILANDELIJK ZORGPLAN BONAIRE 2025-2028

SOC-EMO
SMW'ER

LEERPROBLEMEN
AOB'ER

DIAGNOSTIEK
PM'ER EN GD

TRAININGEN
EXPERTISE

SPECIALE VOORZ.
KES, CLUSTER 2, 3 EN 4 INT/EXT

VOORSCHOOSE
EDUCATIE

Samenwerkingsverband
BONAIRE

Voorwoord

Het Eilandelijk Zorgplan (EZP) wordt elk jaar opgesteld door het Expertisecentrum Onderwijs Zorg Bonaire (EOZ) op basis van input van de schoolbesturen op Bonaire. Samen vormen zij het samenwerkingsverband.

“Het samenwerkingsverband heeft als doel, het realiseren van een zodanig samenhangend geheel van zorgvoorzieningen binnen en tussen scholen en in samenwerking met de betrokkenen, dat zoveel mogelijk leerlingen, vavo-studenten en mbo-studenten een ononderbroken onderwijsloopbaan kunnen doormaken.” (WVO 2020, artikel 11.16)

Tot nu toe is het zo geweest dat het EOZ aan de schoolbesturen vraagt om in mei hun wensen op het gebied van zorg aan te leveren. Dit wordt dan vervolgens door EOZ verwerkt in het nieuwe EZP. De ambitie van het samenwerkingsverband is: “iedere leerling en student een ononderbroken onderwijsontwikkeling”

Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak van alle betrokkenen, waarbij het formuleren van een gezamenlijk EZP randvoorwaardelijk is. Er is met ingang van dit jaar besloten om dit EZP gezamenlijk op te stellen met de schoolbesturen. Het commitment van het samenwerkingsverband is als volgt geformuleerd:

Het EZP is een gezamenlijk, gedragen document van alle partners van het samenwerkingsverband dat voor meerdere jaren vastgesteld wordt en vanuit enkele gezamenlijke thema's vormgegeven wordt.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding en Wettelijke Kaders	1
1.1 Historie over werkwijze samenwerkingsverband	1
1.2 Doel van het Eilandelijk Zorgplan.....	3
1.3 Bovenregionale beleidscontext	5
1.4 Juridisch en beleidskader.....	6
1.5 Ontwikkeling binnen EOZ	7
1.6 Samenwerking, overleg en afstemming	17
1.7 Relatie met onderwijsagenda.....	19
Hoofdstuk 2: Thema 1 - Samenwerking met Ketenpartners	20
2.1 Toelichting thema.....	20
2.2 Mijlpalen	20
Hoofdstuk 3: Thema 2 – Basisvaardigheden	21
3.1 Toelichting thema.....	21
3.2 Mijlpalen	21
Hoofdstuk 4: Thema 3 - Leerling/student en ouder participatie	22
4.1 Toelichting thema.....	22
4.2 Mijlpalen	22
Hoofdstuk 5: Thema 4 - Professionalisering.....	23
5.1 Toelichting thema.....	23
5.2 Mijlpalen	23
Hoofdstuk 6: Thema 5 - Doorlopende Ontwikkelingslijn.....	24
6.1 Toelichting thema.....	24
6.2 Mijlpalen	24
Hoofdstuk 7: Financiën.....	24
7.1 Bekostiging van zorgvoorzieningen.....	24
7.2 Subsidieverdeling en inzet	25
7.3 Transparantie en verantwoording van middelen	31

Hoofdstuk 8: Monitoring en Evaluatie.....	32
8.1 Procedures voor handelingsgerichte diagnose.....	32
8.2 Wijze van informatievoorziening aan ouders.....	33
8.3 Transitiefase Voorschoolse Ondersteuning.....	33
8.4 Effectmeting en resultaten.....	34
.....	35
8.5 Rapportage en monitoring mijlpalen	36
Bijlage 1: Procedure en criteria voor de plaatsing van leerlingen in speciale voorziening.....	39
Bijlage 2 Begrippenlijst	41

Hoofdstuk 1: Inleiding en Wettelijke Kaders

1.1 Historie over werkwijze samenwerkingsverband

In 2011 werd op Bonaire een strategische samenwerking gevormd tussen diverse schoolbesturen en het nieuw opgerichte Expertisecentrum Onderwijs Zorg Bonaire (EOZ). Dit samenwerkingsverband heeft als primair doel de kwaliteitsverbetering van onderwijszorg op het eiland te realiseren. Sinds de oprichting van het EOZ in 2011 hebben de schoolbesturen en het expertisecentrum hun krachten gebundeld om een solide basis te creëren voor het waarborgen en verbeteren van de onderwijszorg.

De deelnemende organisaties zijn:

- **Primair Onderwijs:**
  - Stichting Birgen Maria (Kolegio San Bernardo, Kolegio San Luis Bertran, Skol Amplio Papa Cornes, Kolegio Kristu Bon Wardador)
  - Stichting Openbaar Onderwijs Bonaire (Kolegio Rayo di Solo, Kolegio Strea Briante)
  - Stichting Leren is Leuk (Basisschool de Pelikaan)
  - Stichting Ieder kind een talent (Basisschool het Koraal)
- **Voortgezet Onderwijs:**
  - Stichting Scholengemeenschap Bonaire
- **Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) en Educatie:**
  - Stichting Scholengemeenschap Bonaire
  - Stichting Formashon pa Mañan (Forma)
- **Uitvoeringsinstantie sociale trajecten:**
  - Stichting Forma

De samenwerking richt zich op het ontwikkelen van effectieve strategieën en programma's die de kwaliteit van onderwijszorg verbeteren. Dit omvat onder meer het delen van kennis en expertise, het organiseren van trainingen voor onderwijspersoneel en het implementeren van innovatieve benaderingen in de onderwijspraktijk. Door deze gezamenlijke inspanningen willen we de leerresultaten van leerlingen verbeteren en hen de ondersteuning bieden die ze nodig hebben om optimaal te functioneren in hun leeromgeving.

De samenwerking tussen de schoolbesturen en het EOZ is essentieel voor het creëren van een effectieve en inclusieve leeromgeving die aansluit bij de behoeften van alle leerlingen op Bonaire. Deze gezamenlijke aanpak versterkt en optimaliseert de onderwijszorg op het eiland structureel.

Het samenwerkingsverband organiseert minimaal drie keer per jaar structurele overlegmomenten en werkt samen met ketenpartners zoals ZJCN, Mental Health Center (MHC), Aksezo, Stichting Project en andere organisaties die betrokken zijn bij de jeugd- en onderwijszorg.

Een belangrijk uitgangspunt van het EOZ is dat alle leerlingen, ongeacht hun specifieke onderwijsbehoeften, de mogelijkheid krijgen om passend onderwijs te ontvangen op reguliere scholen. De scholen op Bonaire zijn verantwoordelijk voor het bieden van dit passende onderwijs. De leerlingenpopulatie op het eiland vertoont een grote diversiteit aan onderwijsbehoeften, wat aanzienlijke eisen stelt aan de scholen, intern begeleiders, zorgcoördinatoren en docenten. Deze professionals moeten zich voortdurend aanpassen aan de uiteenlopende behoeften van hun leerlingen. Voor vragen en ondersteuning met betrekking tot specifieke onderwijsbehoeften kunnen scholen zich wenden tot het EOZ, dat hen de benodigde expertise en hulp biedt om deze uitdagingen aan te gaan.

In de onderwijszorgfilosofie van het EOZ zijn de visie en missie van de organisatie samengevat: alle leerlingen op Bonaire moeten zich optimaal kunnen ontwikkelen, niet alleen de ‘gemiddelde’ leerlingen, maar ook leerlingen die extra begeleiding nodig hebben.

Het EOZ heeft als taak ondersteuning en expertise te bieden aan de scholen op het gebied van onderwijszorg. Dit gebeurt op drie vlakken:

- Het ondersteunen van de basiszorg op de scholen (via het zorgteam op school).
- Het verlenen van extra zorg aan de school (coaching, workshops) en afgestemde zorg aan leerlingen of groepen leerlingen (trainingen/groepsactiviteiten).
- Het verlenen van specialistische zorg in de vorm van diverse lesplaatsen en het opzetten van specialistische voorzieningen in samenwerking met de scholen.

Daarnaast fungeert het EOZ als schakel op het gebied van zorg tussen de school en jeugdketenpartners, met betrekking tot begeleiding, het inzetten van hulp en het coördineren van onderwijszorg voor zorgleerlingen die bij het EOZ zijn aangemeld.

Het EOZ heeft hoogwaardige zorg voor de leerling hoog in het vaandel staan en hecht veel belang aan het monitoren van de kwaliteit van de geboden onderwijszorg. De voortgang van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften wordt regelmatig geëvalueerd (Multi Disciplinair Overleg wanneer meerdere instanties betrokken zijn) en de kwaliteit van de begeleiding wordt gemonitord.

Ook wordt er ingezet op deskundigheidsbevordering door het aantrekken van medewerkers met de juiste expertise en kennis van taal en cultuur, evenals het bieden van opleidingsmogelijkheden aan zowel eigen medewerkers als onderwijspersoneel ter vergroting van de handelingsbekwaamheid. Het EOZ werkt samen met erkende opleidingsinstituten, zoals het RINO (stichting Regionaal Instituut Nascholing en Opleiding) Amsterdam, Auris en RINO Zuid. Het vooruitzicht van het EOZ is om een divers team in huis te hebben met verschillende vakdisciplines om aan de behoeften van de scholen te kunnen voldoen.

1.2 Doel van het Eilandelijk Zorgplan

Het Eilandelijk Zorgplan (EZP) voor de periode 2025-2028 is ontwikkeld door het Expertisecentrum Onderwijs Zorg (EOZ) in nauwe samenwerking met diverse schoolbesturen. Het hoofddoel van het EZP is het opstellen van een eiland breed plan dat gericht is op het versterken en verbeteren van de onderwijszorg. Dit wordt bereikt door het leggen van verbindingen tussen verschillende partijen, met als uiteindelijk doel de kwaliteit van de onderwijszorg te verhogen.

Het EZP richt zich op het bevorderen van een ononderbroken onderwijsloopbaan voor alle leerlingen op Bonaire, inclusief studenten van vavo (voortgezet algemeen volwassenenonderwijs) en mbo (middelbaar beroepsonderwijs). Dit wordt gerealiseerd door middel van een samenhangend geheel van zorgvoorzieningen die zijn afgestemd op de behoeften van de leerlingen.

De ambitie van het samenwerkingsverband is helder geformuleerd: “iedere leerling en student moet kunnen rekenen op een ononderbroken onderwijsontwikkeling.” Dit houdt in dat alle leerlingen de juiste ondersteuning moeten krijgen om zich optimaal voor te bereiden op de arbeidsmarkt en een passende plaats in de maatschappij te verwerven.

Een duurzame samenwerking tussen scholen, het EOZ en andere relevante stakeholders is essentieel voor het succes van passend onderwijs. Dit vereist een gezamenlijke aanpak van alle betrokkenen, waarbij het opstellen van een gezamenlijk EZP als fundamenteel wordt beschouwd. Het EZP fungeert als een gezamenlijk gedragen document dat door alle partners van het samenwerkingsverband wordt vastgesteld en dat over meerdere jaren wordt uitgevoerd, met een focus op enkele gezamenlijke thema's.

Het EZP richt zich op de volgende vijf thema's:

1. Samenwerking met ketenpartners
2. Basisvaardigheden
3. Leerling/ student en ouderparticipatie
4. Professionalisering
5. Doorlopende ontwikkelingen van kinderopvang tot mbo.

Kwaliteitsonderzoek van de Inspectie van Onderwijs

In conclusie heeft het onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs op 15 maart 2024 aangetoond dat het Expertisecentrum onderwijszorg (EOZ) op Bonaire voldoet aan de basiskwaliteit van onderwijszorg. De inspectie constateert dat de kwaliteit van de zorgverlening en de kwaliteitszorg adequaat is, hoewel er aandachtspunten zijn met betrekking tot de “good governance” en de onafhankelijke invulling van de taken door de directeur-bestuurder en de Raad van Toezicht. Er zijn geen tekortkomingen vastgesteld met betrekking tot de naleving van de deugdelijkheidseisen. Het EOZ wordt aangemoedigd om zijn processen verder te optimaliseren en te blijven werken aan de borging van kwaliteit.

De tevredenheid bij scholen over de ondersteuning van het Expertisecentrum Onderwijszorg (EOZ) is in vergelijking met voorgaande jaren toegenomen. Er is een duidelijke structuur en heldere werkprocessen. Deze toegenomen tevredenheid is een positieve ontwikkeling. Maar, er zijn ook belangrijke aandachtspunten vastgesteld die verdere aandacht vereisen.

De Inspectie benadrukt de noodzaak voor heldere richtlijnen met betrekking tot de plaatsing op speciale lesplaatsen. Dit omvat zowel de criteria als de procedures die hierbij gevolgd dienen te worden. Tevens is het van essentieel belang dat de onafhankelijkheid en de principes van “good governance” goed gewaarborgd zijn binnen de Raad van Toezicht en de VCO-commissie. Tijdens het onderzoek hebben scholen aangegeven dat zij de rapportages van het EOZ als onvoldoende specifiek beschouwen, wat duidt op een behoefte aan meer gedetailleerde en gerichte informatie.

In reactie op deze bevindingen zijn de criteria en procedures voor het aanvragen van speciale lesplaatsen inmiddels verder uitgewerkt. De VCO-commissie heeft haar onafhankelijkheid versterkt door onderwijspersoneel, zoals een intern begeleider, aan de commissie toe te voegen. Bovendien heeft de directeur-bestuurder van EOZ zich teruggetrokken uit deze commissie, wat bijdraagt aan een grotere onafhankelijkheid.

Ook de Raad van Toezicht heeft stappen ondernomen om haar onafhankelijkheid te verbeteren. Er is een aftreedrooster geïmplementeerd en er wordt actief geworven naar nieuwe leden voor de Raad van Toezicht. Daarnaast is men bezig met het versterken van het college van bestuur door de toevoeging van een tweede bestuursfunctie die parttime wordt ingevuld. Tot slot wordt er een extern onafhankelijk bureau ingeschakeld om het onderzoek naar de kwaliteit van de dienstverlening van het EOZ uit te voeren, wat bijdraagt aan een transparanter en effectiever werkproces.

Deze ontwikkelingen zijn cruciaal voor het waarborgen van de kwaliteit en de effectiviteit van het onderwijs en de zorg die de scholen ontvangen.

1.3 Bovenregionale beleidscontext

Wereldwijd is een trend waar te nemen naar het werken naar een inclusieve leeromgeving. Er kan vanuit verschillende modellen gekeken worden naar mensen met een handicap of andere behoefte. Bijvoorbeeld binnen het sociaal model wordt opvallend gedrag gezien als een reactie op een context die nog niet voldoet. Het sociaal model is gericht op het wegnemen van obstakels in de samenleving die mensen met een beperking verhinderen om daadwerkelijk aan de samenleving deel te nemen. De context wordt gezien als veranderbaar en beïnvloedbaar. De mogelijkheid tot verandering ligt dan ook in aanpassing van de pedagogische en didactische context. Daartegenover staat het medisch model. Binnen dit model wordt een handicap of beperking gezien als medisch probleem waarmee ‘het probleem’ bij het individu gelegd wordt.

Binnen dit model wordt veel waarde gehecht aan het stellen van een diagnose en het labelen van het probleem. De rijksoverheid gaat binnen haar beleidskader (zie paragraaf Juridisch en beleidskader) uit van het sociaal model en geeft in haar beleidskader de ambitie voor inclusief onderwijs in 2035 weer. Op basis van diverse internationale verdragen wordt de verplichting ervaren om ervoor te zorgen dat alle kinderen welkom zijn binnen het reguliere onderwijs. Het uitgangspunt is dat toe wordt gewerkt naar scholen waar kwalitatief goed onderwijs wordt gegeven en waar alle kinderen zich, binnen hun mogelijkheden, optimaal kunnen ontwikkelen. Waarbij recht wordt gedaan aan de eigen persoonlijkheid, talenten, creativiteit en mentale en fysieke mogelijkheden. Alle kinderen worden voorbereid op volwaardige en gelijkwaardige deelname aan de samenleving. In de beweging naar inclusief onderwijs is het uitgangspunt dat alle scholen voor funderend onderwijs een inclusieve leeromgeving gaan bieden voor kinderen met en zonder ondersteuningsbehoeften. De focus verschuift van individueel maatwerk naar het aanpassen van de pedagogische en didactische context van de school, de leraar of het kind. Door samen met partners van binnen en buiten het onderwijs te werken aan inclusief onderwijs krijgen alle kinderen de kans zich te ontwikkelen en met hun talent iets te betekenen voor onze samenleving. Kinderen leren op school dat iedereen verschillend is en met respect en tolerantie met elkaar om te gaan. Bij inclusief onderwijs hoort ook dat elk kind en elke ouder onderdeel is van de gemeenschap op school. UNESCO definieert inclusie in het onderwijs als een proces dat helpt hindernissen te overwinnen die de aanwezigheid, de participatie en de leerprestaties van leerlingen belemmeren. De kern van inclusie en gelijkheid in het onderwijs is dat elke leerling er evenveel toe doet.

Voor het uitwerken van de definitie van inclusief onderwijs wordt de index voor inclusie gebruikt zoals die in tientallen landen wordt gebruikt. De index heeft 3 dimensies weergegeven in een driehoek. Aan de basis van de driehoek ligt de inclusieve cultuur (indicatoren: bouwen aan een gemeenschap, vestigen van inclusieve waarden) welke de basis vormt van de ontwikkeling naar meer inclusie. De overige zijden van de driehoek worden gevormd door inclusief beleid (indicatoren: Ontwikkelen van een school voor iedereen, actief waarborgen van diversiteit. Inclusie dringt door in alle schoolplannen) en inclusieve praktijk (indicatoren: vormgeven van leren en onderwijzen, mobiliseren van hulpbronnen, lessen worden afgestemd op de diversiteit van de leerlingen). Alle drie dimensies zijn noodzakelijk om inclusie te kunnen realiseren.

1.4 Juridisch en beleidskader

De laatste jaren is veel wetgeving tot stand gekomen dan wel geactualiseerd ten behoeve van het faciliteren van een goede onderwijszorg voor de BES eilanden. De volgende 3 wetten vormen de juridische basis voor het samenwerkingsverband en de zorgstructuur: Wet Primair onderwijs BES (WPO BES), Wet Voortgezet onderwijs 2020 (WVO) en de Wet educatie en beroepsonderwijs BES (WEB BES).

De regeling subsidie expertisecentra onderwijszorg CN verwoordt het financiële kader voor de expertisecentra onderwijszorg. De subsidie voor een onderwijscentrum hangt samen met het eilandelijk zorgplan dat jaarlijks voor 15 mei bij de Inspectie ingediend moet worden. De toezending van dit plan wordt aangemerkt als subsidieaanvraag. De wetgever heeft aangegeven wat in ieder geval in het eilandelijk zorgplan beschreven moet worden in artikel 27 WPO BES, artikel 11.17 WVO 2020 en artikel 3.3. van de WEB BES. Momenteel worden voorbereidingen getroffen om de onderwijszorg te verbreden naar de kinderopvang zodat integraal zorg geboden kan worden gedurende de gehele ontwikkelingslijn van kinderen.

Een overzicht van het juridisch kader voor de onderwijszorg op Bonaire wordt weergegeven in de opsomming van de volgende wetten, regelingen en afspraken:

- a. Wet Primair onderwijs BES (WPO BES), geldend vanaf 1 januari 2025
- b. Wet Voortgezet onderwijs 2020 (WVO), geldend vanaf 1 januari 2025
- c. Wet educatie en beroepsonderwijs BES (WEB BES), geldend vanaf 1 januari 2025
- d. Regeling subsidie expertisecentra onderwijszorg CN, geldend vanaf 1 januari 2025
- e. Eilandsverordening kinderopvang d.d. 7 juli 2020
- f. Wet kinderopvang BES, gepubliceerd 4 juni 2024
- g. Bestuurlijke afspraken 2025–2028, Samenwerking BES(t) 4 Kids Versterking kinderopvang en buitenschoolse voorzieningen in Caribisch Nederland, publicatie Staatscourant 6 januari 2025.
- h. Leerplichtwet BES, geldend per 1 augustus 2023.
- i. Wet op het onderwijstoezicht, geldend per 1 januari 2025
- j. Beschermingscode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (HGKM), per 1 januari 2025

Op dit moment wordt nog gewerkt aan een wetsvoorstel tot wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB BES) waarbij het voornemen is dat de Wet Sociale Kantrajecten jongeren BES (d.d. 1 augustus 2022) geïntegreerd wordt in de WEB BES.

Daarnaast is op nationaal niveau een beleidskader ontwikkeld dat rekening houdt met internationale verdragen en ontwikkelingen in de onderwijszorg: Beleidskader Met elkaar voor alle kinderen en jongeren. Werken aan een inclusieve leeromgeving (kamerstuk d.d. 19 april 2024). In de paragraaf hiervoor is aan dit beleid gerefereerd. Bonaire is sinds 2011 inclusiviteit binnen het onderwijs aan het vormgeven.

Op lokaal niveau zijn samenwerkingsovereenkomsten gesloten met het doel om de samenwerking tussen diverse ketenpartners vast te leggen, bijvoorbeeld de samenwerkingsovereenkomst Famia Fuerte van oktober 2024 tussen Aksesio, MHC, Jeugdzorg (ZJCN) en EOZ.

Daarnaast is er het samenwerkingsconvenant Zorg en veiligheidshuis (24 januari 2020). Momenteel wordt een actualisering van dit convenant voorbereid dat in 2025 gesloten zal worden.

Directiebestuur heeft ook een overeenkomst met als doel om in de jeugdketenpartners gezamenlijk doelen te stellen om gezamenlijk speerpunten samen op te pakken en ook de zorg beter te stroomlijnen, waarbij rekening wordt gehouden met het jeugdbeleid.

1.5 Ontwikkeling binnen EOZ

1.5.1 Algemeen

De onderwijszorg is sterk in ontwikkeling sinds de oprichting van EOZ en het samenwerkingsverband. Bonaire groeit qua inwonertal en daarmee blijft het aantal leerlingen op Bonaire ook groeien. Er wordt geconstateerd dat er een stijging plaatsvindt in de zwaarte en complexiteit van de problematiek waar leerlingen mee te maken hebben. Dit brengt met zich mee dat het onderwijspersoneel en onderwijsondersteunend personeel een grotere werkdruk ervaren. Daarnaast blijft het vinden van personeel en de aantal plekken op school een uitdaging.

EOZ probeert zoveel mogelijk in te spelen op deze ontwikkeling door een breed spectrum aan vakdisciplines in huis te hebben. Zo zijn de laatste tijd bijvoorbeeld ook toegepaste psychologen en ambulante onderwijskundig begeleiders onderdeel van het team. EOZ streeft naar uniformiteit in de onderwijszorg naar de scholen toe waarbij toch ook rekening wordt gehouden met de behoeftes van elke school. Naast gedragsdeskundigen en schoolmaatschappelijk werkers zijn de zorgteams aangevuld met een ambulant onderwijskundig begeleider.

Daarnaast is aandacht besteed aan professionalisering door het bieden van opleidingen en trainingen aan het personeel van EOZ en scholen. Er worden diverse trainingen en workshops over het hele schooljaar aangeboden voor zowel leerling, onderwijspersoneel als ouders.

Voorbeelden van trainingen die in het schooljaar 2024/2025 zijn gegeven zijn:

- Workshop ‘Straffen en belonen’ aan leerkrachten en ouders
- ‘Understanding emotions’ aan leerkrachten, groepsleiders van kinderdagverblijven en docenten.
- ‘Executieve functies’ aan ouders en leerlingen.
- Omgaan met cultuurverschillen.
- Omgaan met gedragsproblemen.
- Signaleren en omgaan met licht verstandig beperking.
- Afstand en nabijheid gericht op veiligheid.
- Wat is hechtingsproblematiek en hoe ga je ermee om.
- Training over autisme met ondersteuning van experts uit Curaçao.
- Wat is emotionele intelligentie?
- Twee daagse conferentie Taalontwikkelingsstoornis (TOS) voor meerdere doelgroepen (o.a. onderwijspersoneel, ouders/verzorgers en kinderopvang personeel).
- Verschillende Webinar met als onderwerp Infant Mental Health in samenwerking met RINO Amsterdam.

1.5.2 Cijfers

Dit schooljaar 2024-2025 zijn in totaal 4642 leerlingen ingeschreven, waarvan 2293 in het primair onderwijs, 2218 in het voorgezet onderwijs en 131 bij Forma. De inzet van ondersteuning door ambulante onderwijskundige begeleiding bij de voordeur voor het vergroten van de handelingsbekwaamheid van het onderwijspersoneel, voornamelijk in primair onderwijs lijkt al in een heel korte tijd effectief te zijn. Op dit moment in het schooljaar 2024-2025 zijn er 847 zorgleerlingen waarvan 696 al in het zorgtraject zaten en 128 nieuwe zorgleerlingen aangemeld zijn bij EOZ. Dit betekent dat 15 procent van alle leerlingen in een begeleidingstraject bij EOZ zitten. In vergelijking met het schooljaar 2023-2024 betreft dit een daling van 5,5 procent in het aantal zorgleerlingen. De ambulante onderwijskundig begeleiders worden flexibel ingezet waardoor ze met ‘professionele distantie’ naar het onderwijsproces op een school blijven kijken. Daarnaast is dit schooljaar een schakel gemaakt van minder psychodiagnostisch onderzoek naar meer Handeling Gericht Werken (HGW).

Dit biedt een significante snellere verbetering in de ondersteuning van zorgleerlingen. Door het creëren van een gezamenlijk plan van aanpak, gericht op de specifieke behoeften van de school, kunnen achterstanden sneller worden geïdentificeerd en aangepakt. De betrokkenheid van leerlingen in het proces, evenals de nadruk op observatie en opbrengstgericht werken, draagt bij aan effectievere en efficiëntere ondersteuning. Dit resulteert in een snellere inzet van begeleidingstrajecten en een proactieve benadering van de leerbehoeften, terwijl de mogelijkheid tot verdere psychodiagnostiek blijft bestaan indien nodig. HGW blijkt derhalve een waardevolle methodiek voor zowel individuele leerlingen als groepen binnen het onderwijs.

Het aantal zorgleerlingen wordt onderverdeeld in de volgende aandachtsgebieden van zorgtrajecten:

- Gedrag/emotionele ontwikkeling
- Leerontwikkeling en cognitieve capaciteit
- Taal/leesontwikkeling
- Werkhouding
- Rekenontwikkeling
- Motoriek
- Medisch
- Psychiatrische stoornis

Sociaal - economische (thuissituatie) problematiek

Tabel 1: Aantal zorgtrajecten per aandachtsgebied

	Aantal in 2022	Aantal in 2023	Aantal in 2024
Gedrag/ sociaal emotionele ontwikkeling	417	514	431
Leerontwikkeling en cognitieve capaciteit	280	319	259
Taal/ leesontwikkeling	53	51	38
Werkhouding	81	72	40
Rekenontwikkeling	36	30	15
Overig	35	41	64
Totaal	902	1027	847

In het huidige schooljaar is er een significante toename van een combinatie van gedrag/sociaal emotioneel, leerontwikkeling dus multi problematiek en aanmeldingen van voorschoolse leerlingen geconstateerd. Een belangrijke factor die hierbij een rol speelt, is de taalachterstand die veel van deze leerlingen ervaren. Scholen hebben ondersteuning gevraagd met name voor de leerlingen in groep 1 die extra begeleiding nodig hebben daar ze nog niet schoolrijp zijn. Opmerkelijk is het dat deze groep steeds groter wordt. In dit kader heeft EOZ, in samenwerking met de besturen van het primair onderwijs, kinderopvanginstellingen, leerplichtambtenaren en AKSESO, het initiatief genomen om onderzoek te verrichten naar deze situatie. Het doel is om een actieplan te ontwikkelen dat zowel op korte als op lange termijn een oplossing biedt.

De vermoedelijke oorzaken van de taalachterstanden zijn mogelijk gerelateerd aan de Covid-periode en de tweetalige thuissituaties van leerlingen, waarbij zij Papiaments en Spaans gebruiken en een eigen gemixte taal ontwikkelen. Kinderopvangorganisaties hebben ook vragen geuit aan EOZ, bijvoorbeeld over de ondersteuning van de plusopvang.

Tevens wordt er ook gewerkt aan de uitbreiding van de onderwijszorg van EOZ naar de kinderopvang, ter voorbereiding op de implementatie van de nieuwe Wet Kinderopvang BES, die in januari 2026 van kracht zal worden. Bovendien is er een samenwerking met de afdeling leerplicht gestart om beter inzicht te krijgen in de problematiek van leerlingen die niet naar school gaan. Het voornemen is om gezamenlijk een plan van aanpak te ontwikkelen om deze problematiek aan te pakken. Leerplicht is momenteel bezig met de afdeling Burgerzaken van OLB om in kaart te brengen hoeveel kinderen, ook wel “thuiszitters”, niet naar school gaan. Door deze gezamenlijke inspanningen hopen we de onderwijskansen voor alle leerlingen te verbeteren en hen een betere start in hun schoolcarrière te bieden

Tabel 2. Resultaten tevredenheidsmeting voor het schooljaar 2023-2024.

	PO	VO
Continuïteit van zorg	6.0	7.2
Kwaliteit van zorg	7.1	7.6

Dienstverlening EOZ specifiek	23-24 PO	23-24 VO
Ondersteuning van de leerkracht/docent/mentor/SLB'er	7.5	7.9
Kennis en kunde van de smw'er m.b.t. ondersteunende taak	7.9	7.4
Kennis en kunde van de gd/cm'er/aob'er m.b.t. ondersteunende taak	8.0	8.3
Ondersteuning leerling		
Kennis en kunde van de smw'er m.b.t. begeleiding	8.0	7.6
Kennis en kunde van de gd, cm'er/aob'er m.b.t. begeleiding	9.5	7.7
Leerlijnen		
EOZ biedt ondersteuning i.v.m. de individuele leerlijnen	6.8	7.3
Producten zoals		
Ondersteuning eerste lijn	7.8	7.3
Workshops en trainingen	7.8	6.5
Psychodiagnostiek	7.0	7.7
EOZ biedt ondersteuning i.v.m. de (zorg)leerlingen	6.6	7.9

Positieve punten:

Algemeen

- * Samenwerking met school, ondersteuning aan de zorg en contact met ouders is goed.
- * Bij het maken van afspraken voor onderzoeken wordt de school ook in de afspraak meegenomen. School is op de hoogte wanneer een leerling getest moet worden;
- * Vragen van de school worden snel beantwoord en het afnemen van testen op school gebeurt met regelmaat;
- * Aanpassing aan situaties; toegankelijk, vriendelijk, informatief, het personeel van EOZ kan benadert worden wanneer het nodig is. Bij uitval goede ondersteuning gd/cm'er en gezorgd voor vervanging smw'er en bij observaties met gericht aanpak en advies.
- * Consequentheid contactmomenten en zorgoverleg en afstemmen oudergesprekken en MDO's.
- * Gd/cm'er is zeer betrokken, flexibel en helpen nadenken hoe moeilijke situaties op te lossen.
- * Helpen met het opstellen van plannen om moeilijke situaties op te lossen voordat leerlingen officieel aangemeld worden;
- * Direct contact hebben met leerkrachten en leerkrachten die zich veilig voelen om hun vragen te stellen en ouders advies geven als zij dat nodig hebben.
- * Aanwezigheid binnen school, efficiënte communicatie met het zorgteam en bekwaamheid van cm'er/gd;

SMW'er

- * Zeer betrokken en helpen nadenken hoe moeilijke situaties op te lossen;
- * Direct contact hebben met leerkrachten en leerkrachten die zich veilig voelen om hun vragen te stellen en ouders advies geven als zij dat nodig hebben.
- * Nieuwe smw'er, open om mee te werken, samenwerking met smw'er verloopt vlot en goed.
- * Smw'ers hebben goed contact met mentoren, leerlingen en zc'er.

Aob'er

- * Ondersteuning gekregen van een aob'er

Training/ workshops

- *Faalangst reductie training en training focus en bewegen waren waardevolle trainingen;
- *Bereidwilligheid om trainingen en workshops te geven aan de hand van de behoeften van de scholen;

Verbeterpunten:

- * Communicatie met de school
- * Aanbevelingen naar de school, uitstroom etc.
- * Wachtijd voor een VCO-verklaring is lang.
- * Wachtijd tussen testen en het versturen van het rapport naar school is lang.
- * Meer observaties en gesprekken met groepsleerkracht(en) op school.
- * Houd rekening met de mogelijkheden en beperkingen van de school.
- * Formulieren zijn voor ouders lastig, (vaktaal).
- * Graag weer een informatiemarkt, waardoor ouders en anderen bekend/vertrouwd raken met het werk van EOZ (en andere dienstverlenende instanties op onderwijsgebied).
- * Goede overdracht.
- * Dat de nieuwe kracht op de hoogte is van de school waar zij komt werken. Bijv. een gd/cm'er.
- * Snelheid oppakken aanmeldingen
- * Nachecken of de ouders de uitleg van de diagnose werkelijk begrijpen. Er is voorgekomen dat ouders niet hebben begrepen wat aan hen werd uitgelegd.
- * Het liefst op tijd doorgeven van veranderingen.

1.5.3 Specialistisch onderwijs

Dit schooljaar zijn de volgende voorzieningen beschikbaar wat betreft specialistisch onderwijs:

Specialistisch onderwijs PO (speciale lesplaatsen in de scholen):

- Kolegio Strea Briante, MLK en ZMLK en structuurgroep.
- Kolegio Kristu Bon Wardador, Stimuleringsgroep voor speciale leerlingen met veel achterstand en die meer individuele aandacht nodig hebben (grens MLK)
- Kolegio San Bernardo, Meer op Maat groep (MOM)
- Skol Amplio Papa Cornes, ZEN klas
- Stichting Birgen Maria, Internationale Taalklas (ITK)
- Stichting Openbaar Onderwijs, Kolegio Rayo di Solo (Groeiklas en Taalklas)
- Kolegio San Luis Bertran, stimuleringsgroep
- Stichting 'Leren is leuk' BS Pelikaan – Topklas
- SEM PO

Specialistisch onderwijs VO:

SGB, Speciale Lesplaatsen (SLP):

- Praktijkonderwijs (PRO) en Pro 5 (Entree)
- Lesplaats Zorg en Structuur (cluster 4 externaliserend)
- Cluster 3 (VSO)
- Internationale Schakelklas (ISK)
- SEM VO

SGB-VMBO: Leer Werk Traject (LWT), Leerwegondersteunend onderwijs (LWOO) en Support klas.

SGB-Liseo Boneriano: Cluster 4 internaliserend

Sociale Kans trajecten (FORMA):

- Mi Formashon (MiFo: vanuit VMBO of SLP)
- Life Long Learning (FKPD doelgroep)
- ISK 18 plus project
- Voortijdig School Verlaters (VSV vanaf 16 jaar)
- Ondersteuning aan jongeren in de gevangenis

MiFo/ATL:

De MiFo(Mi Formashon)/ATL (Arbeidstoeleiding)-traject is een vormings-en onderwijsprogramma gericht op jongvolwassenen afkomstig van het voorgezet onderwijs (pró, vmbo en andere gelijkwaardige niveaus) die door een of andere reden zijn uitgevallen uit het onderwijs of die hun onderwijstraject daar niet hebben afgerond. Deze doelgroep krijgt een combinatie van vorming en onderwijsprogramma die hun voorbereidt zowel op hun houding, gedrag en cognitieve vaardigheden, zodat ze na een schooljaar klaar zijn om door te stromen naar het mbo-niveau 1 of naar de arbeidsmarkt.

Traject Long Life Learning

Het long life learning traject is een vormings-en educatie programma gericht op het LVB doelgroep (afkomstig van VSO of andere instellingen zoals FKPD) waarin ze adaptieve vaardigheden (conceptueel, sociaal en praktisch) kunnen aanleren die ze in hun dagelijks leven kunnen toepassen. Door vaardigheden aan te leren zijn ze zelfverzekerder en kunnen ze optimaler gaan functioneren in de samenleving op de verschillende leefgebieden. Dit heeft een grote bijdrage bij hun zelfredzaamheid. Na het volgen van het 2-jarige LLL-traject kunnen de studenten doorstromen naar mbo-niveau 1 waarin ze toch een diploma kunnen behalen of een mbo-verklaring.

Afdeling Zorg:

Forma heeft een zorgafdeling in huis die studenten, klanten en cursisten van alle afdelingen ondersteunen in hun traject om dit succesvol te laten verlopen. De afdeling zorg en intake bestaat uit twee vleugels. Een draagt zorg voor alle informatie die te maken heeft met inschrijvingen en administratie van leerlingen. De andere biedt zorg aan studenten die een of andere ondersteuning nodig hebben m.b.t. hun sociaal emotionele situatie en/of cognitieve factoren, die hun leerproces kunnen belemmeren.

Het doel is dat iedere kandidaat of student de juiste begeleiding of ondersteuning krijgt waar dat nodig is, vanaf de aanmelding en/of gedurende zijn ontwikkeling in een leertraject bij FORMA. Het zorgteam van Forma onderhoudt contacten met externe partners zoals onder anderen MHC, Akseso, Veiligheidshuis, Reclassering, FKPD, EOZ en Leerplicht.

De zorg is voor FORMA de sleutel tot succes. FORMA bedient een groep die zonder deze begeleiding op sociaal emotionele vlak niet in staat zijn om hun trajecten af te ronden.

1. Projecten

ISK (Internationale Schakel Klas)

In augustus is na maandenlange voorbereiding een ISK-traject voor 18-plussers gestart. Het betreft een pilot-traject samen met de afdelingen mbo en SLP van het SGB. Aanleiding is het feit dat een grote groep Spaanstaligen die mbo-onderwijs willen volgen op Bonaire tussen wal en schip vallen. Het zijn mensen die verder willen studeren en zich op Bonaire willen vestigen. Het ontbreken van de juiste taalvaardigheid in het Nederlands (en Papiaments) is het grote struikelblok om zich aan te kunnen melden bij een mbo-opleiding. Dit geldt zowel voor Spaanstaligen die zich willen aanmelden bij Forma als bij MBO Bonaire.

Doel van de pilot is om een schakeltraject te realiseren voor Spaanstaligen met de focus op het vergroten van de taalvaardigheid in het Nederlands en om hiermee de instroom en succesvolle scholing van deze doelgroep in het mbo (vanaf niveau 2) te verhogen. Hiermee kunnen Spaanstalige en anderstalige nieuwkomers op Bonaire beter integreren en een duurzame plek op de arbeidsmarkt verwerven en zich blijvend ontwikkelen.

De doelen voor de taalschakelklas zijn als volgt geformuleerd:

- Voorbereiden op instroom in het mbo-onderwijs en de noodzakelijke vaardigheden verwerven die daarvoor in de basis nodig zijn.
- Groei bewerkstelligen op de taalvaardigheid Nederlands (alle vaardigheden), rekenen (alle domeinen) en digitale vaardigheden. Hiervoor wordt in de lesprogramma's gewerkt met individuele (nul)metingen op de diverse vaardigheden.
- Via geïntegreerde lesinhoud ook kennismaken met elementen van burgerschap, Papiamentse taal, LOB en studievaardigheden.

Binnen het programma zit ook een stukje stage. In december is er een evaluatie geweest van het programma, en aan de hand daarvan zijn enkele aanpassingen voorgesteld, waaronder de uitbreiding van het aantal lessen Nederlands.

De groep bestaat uit 11 studenten waarvan 9 Spaanstalig, één Arabisch en één Haïtiaans Creools.

VSV-Traject:

Bij Fundashon Forma ontvangen we steeds meer aanmeldingen van minderjarige studenten (vanaf 16 jaar) die hun reguliere onderwijs bij SGB niet kunnen voortzetten. De belangrijkste problemen die SGB ondervindt bij deze studenten zijn gedragsissues, gebrek aan motivatie en/of problemen met de arbeidshouding, met name tijdens stages.

Forma heeft ruime ervaring met het ondersteunen van studenten die met dergelijke uitdagingen kampen. Al jarenlang bieden wij deze jongeren ons vormingstraject aan binnen de afdeling SKJ. Ze worden geplaatst in kleinere groepen, waarbij zowel zorg als vorming gelijktijdig aan bod komen. Door deze gerichte aandacht herwinnen de studenten hun motivatie, ontwikkelen ze de juiste houding en arbeidshouding, zodat ze weer kunnen doorstromen naar regulier onderwijs (meestal mbo-entree) of de arbeidsmarkt.

Doelstelling:

De studenten volgen een op maat gemaakt traject, afgestemd op hun specifieke behoeften, waarin ze werken aan de benodigde vaardigheden en competenties. Hierdoor kunnen ze terugkeren naar het reguliere onderwijs en daar weer optimaal functioneren.

1.5.4 Ontwikkelingen specialistische voorziening primair onderwijs

De specialistische voorziening, betreft het Kolegio Emmy Schermer (KES), blijft zich door ontwikkelen. Momenteel zijn er 33 leerlingen van basisschoolleeftijd die onderwijs volgen bij KES verdeeld over cluster 4, cluster 3 (meervoudig beperkt en chronisch ziek) en cluster 2. Het team van KES bestaat uit 19 professionals, en er is een toenemende behoefte aan ondersteuning voor leerlingen met complexe psychische en gedragsproblemen. Het team wordt versterkt met meer disciplines om de zorg op onderwijs te versterken. Er is de afgelopen tijd steeds meer samenwerking met jeugdketenpartners met de focus op aanpak multiproblematiek en nadruk is gelegd op het pedagogisch handelen. Daarnaast zijn meer alternatieve programma's ontwikkeld en het is de bedoeling om meer vakken geïntegreerd aan te bieden. KES doet ook mee aan het project meertaligheid. Dit draagt bij aan een verbeterde zorgstructuur en een doelgerichter ontwikkelingsperspectief voor de leerlingen van KES.

Er wordt proactief gewerkt aan het verder ontwikkelen op zowel onderwijs- als zorggebied, waarmee het de kwaliteit van de geboden ondersteuning verder versterkt.

1.5.5. Ontwikkelingen specialistische voorziening voortgezet onderwijs

Wat specialistische voorzieningen in het voortgezet onderwijs betreft zijn diverse gesprekken met SGB en andere betrokken jeugdketenpartners zoals Forsa, Forma, Leerplicht, MHC, Jeugdzorg en Akceso gevoerd. Om een beter beeld te krijgen van welke voorzieningen in het voortgezet onderwijs er zijn en welke bestaande voorzieningen versterkt moeten worden, werd er in 2023 een mini conferentie georganiseerd. Uit deze conferentie kwamen vooral de volgende twee punten naar voren. Als eerst, er is grote behoefte aan specialistische voorzieningen in het voortgezet onderwijs. Als tweede, is er tevens een grote behoefte aan integrale samenwerking tussen de ketenpartners om deze voorziening tot een succes te maken. De eerste stappen zijn gezet na evaluatie en SB heeft een extern supportklas opgezet. SGB telt ruim 1800 leerlingen. Hoewel de meeste leerlingen het regulier onderwijs zonder problemen doorlopen, is er een groep die vastloopt vanwege sociaal-emotionele, gedrags- of andere problematieken. Binnen het bestaande ondersteuningsaanbod wordt eerst hulp geboden in de reguliere klas. Wanneer dit onvoldoende effect heeft, kunnen leerlingen tijdelijk ondersteuning krijgen via de interne Supportklas. Indien ook deze maatregel niet toereikend blijkt, biedt de nieuwe Supportklas extern een passende vervolgvoorziening.

Doelstelling

De Supportklas extern heeft als doel leerlingen met ernstige sociaal-emotionele, gedrags- of andere problemen tijdelijk (maximaal 12 weken) intensieve begeleiding en onderwijs op maat te bieden. Na deze periode wordt gestreefd naar succesvolle terugplaatsing in de reguliere klas.

Opzet en werkwijze

Vanaf schooljaar 2025-2026 gaat de Supportklas extern van start. Deze zal bestaan uit twee klassen van maximaal zeven leerlingen. Voor plaatsing volgt een intakeprocedure waarin ouders en mentor betrokken zijn. De uiteindelijke plaatsing wordt formeel vastgesteld door de Unit-Directeur SLP. Leerlingen blijven ingeschreven bij hun eigen school en krijgen een OPP en een IOP. De mentor blijft gedurende het traject wekelijks in contact met de leerling en betrokken bij het proces.

Het dagprogramma bestaat voor 2/3 uit een onderwijscurriculum en voor 1/3 uit sociaal-emotionele ondersteuning. Leerlingen kunnen ook maatwerk praktijklessen volgen.

Ondersteuning vanuit o.a. EOZ en MHC kan aanvullend worden ingezet.

Er wordt gestart met een algemeen rooster; gaandeweg wordt dit gepersonaliseerd op basis van de behoefte van de leerling. Indien nodig, kan de plaatsing éénmalig met een maand worden verlengd. Aan het einde van het traject vindt een eindgesprek plaats, gevolgd door een warme overdracht en nazorg tijdens de terugkeer naar de reguliere klas.

Locatie en huisvesting

De Supportklas extern wordt buiten het terrein van de SGB gehuisvest, om leerlingen een andere omgeving te bieden waarin zij kunnen werken aan hun persoonlijke en onderwijsdoelen. De locatie Jong Bonaire is in beeld als geschikte plek vanwege de centrale ligging en nabijheid tot SGB.

1.6 Samenwerking, overleg en afstemming

1.6.1 Samenwerking op strategisch niveau: afstemming tussen organisaties

Op strategisch niveau vinden er een aantal structurele overleggen plaats om samenwerking te bewerkstelligen tussen de diverse partijen betrokken bij onderwijszorg, namelijk:

1. Het Onderwijsplatform van schoolbesturen (inclusief privéscholen), EOZ, een afdelingshoofd van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op Bonaire (OCW BES) en de gedeputeerde van onderwijs van het Openbaar Lichaam Bonaire. In dit platform worden knelpunten en toekomstige veranderingen in het onderwijs besproken.
2. Het Directieberaad Jeugd. De volgende organisaties maken deel uit van dit beraad: Mental Health Caribbean (MHC), Zorg en Jeugd Caribisch Nederland (ZJCN), Akseeso, Voogdijraad en Directie Samenleving en Zorg van het Openbaar Lichaam Bonaire en EOZ. Tijdens dit overleg tussen overheid en stakeholders op het gebied van jeugd worden knelpunten op het gebied van jeugd besproken.
3. De Stuurgroep Zorg- en Veiligheidshuis (ZVH). Het betreft het werkveld van het gedwongen kader/kinderbescherming. Situaties waarin vrijwillige hulp onvoldoende helpt en verplichte maatregelen worden ingezet als het in het gezin onveilig is.
4. Maandelijks vindt een ketenpartnersoverleg plaats tussen MHC, ZJCN, Akseeso, EOZ, Stichting Project en Rosa di Sharon om knelpunten in de samenwerking te bespreken en om tot mogelijke aanpassingen en afspraken te komen ter verbetering van de samenwerking.
5. Directeurenoverleg: dit overleg vindt plaats één keer per 8 weken wat neerkomt op ongeveer 5 tot 6 keer per jaar waar inhoudelijke zaken en schoolactiviteiten worden besproken.
6. POVO overleg is een overleg tussen de scholen om afspraken te maken over overgang van PO naar VO.
7. Bestuurdersoverleg: bestuurders van scholen overleggen met OLB waarbij belangrijke ontwikkelingen worden besproken o.a. arbeidsvoorwaarden.

1.6.2 Samenwerking op operationeel niveau: zorgstructuur begeleiding van leerling

De onderwijszorg die op Bonaire geboden wordt aan leerlingen kan onderverdeeld worden in 1^e, 2^e en 3^e lijnszorg. Er kan geen 2e of 3e lijnszorg geboden worden zonder toestemming van het ouderlijk gezag.

Doelgroepen

Zoals duidelijk wordt uit bovenstaande figuur zijn er veelal diverse organisaties betrokken bij het ondersteunen en hulp bieden aan leerlingen met specifieke onderwijszorgbehoeften. Naast de zorgteam overleggen op school in de 1^e lijnszorg en de multidisciplinaire overleggen (MDO's)/zorgoverleg als onderdeel van de zorgtrajecten in de 2^e lijnszorg vinden er diverse integrale overleggen plaats met ketenpartners voor specifieke doelgroepen. Het betreft de volgende overlegstructuren:

1. Casus Overleg van het Zorg- en Veiligheidshuis (ZVH), tweewekelijks. Bespreking complexe gezinsproblematieken (o.a. huiselijk geweld). EOZ wordt vertegenwoordigd door een gedragspecialist.
2. Justitieel Casus Overleg (JCO). In het schooljaar 2023-2024 is dit overleg geïntroduceerd in het Veiligheidshuis. Naast de justitiële partners zijn ook leerplicht- en zorgorganisaties betrokken. Het overleg gaat over zaken die te maken hebben met de implementatie van het Jeugdstrafrecht op de BES eilanden. Het doel is het bevorderen van een effectieve samenwerking tussen de zorg- en justitieketen, het verhogen van wederzijds begrip tussen de organisaties en het uitwisselen van kennis en deskundigheid op zowel casus- als organisatieniveau, en het verkrijgen en behouden van overzicht evenals het bewaken van de voortgang in jeugd(straf)zaken.
3. Kinderpoli Multidisciplinair Overleg betreft een groot overleg elke 8 weken waarin casussen van zorgkinderen worden besproken. Dit team bestaat uit kinderartsen, logopedisten, kinderfysiotherapeuten, medewerkers van het Medisch Pedagogisch Centrum van MHC, artsen van het Consultatiebureau, zorg coördinatoren van Kinderzorg Kompas (KZK) en EOZ. Het doel van dit overleg is om zorgtrajecten uit te stippelen voor deze kinderen (waar medisch iets mee aan de hand is) en de zorg voor deze zorgkinderen af te stemmen, te monitoren en evalueren.
4. Wekelijks overleg Famia Fuerte. Samenwerking tussen EOZ en verschillende organisaties om leerlingen en hun gezinnen bij voorkeur vroegtijdig ondersteuning te bieden via een integrale aanpak. Hierin zijn betrokken Aksesos, MHC, Jeugdzorg en EOZ.
5. Er is regelmatig contact met de afdeling Kwaliteit Zorg Kinderopvang (KZK) van Aksesos waar pedagogische coaches werken die naar de kinderopvangcentra gaan. Als er vragen zijn over de juiste plaatsing in het onderwijs van kinderen jonger dan of van 4 jaar kan men voor advies en hulp terecht bij EOZ.
6. Er is een maandelijks bespreking met Leerplicht over de doelgroep 'Thuiszitters'.

1.7 Relatie met onderwijsagenda

Het EZP is nauw verbonden met de onderwijsagenda van Bonaire en sluit aan bij de speerpunten van het directiebestuur en onderwijsplatform. De onderwijsagenda stelt prioriteiten vast voor de ontwikkeling van het onderwijs op Bonaire en vormt de basis voor beleidskeuzes in het EZP.

Belangrijke speerpunten uit de onderwijsagenda zijn:

- **Onderwijspersoneel:** Versterken van bestuurlijk vermogen en onderwijskundig leiderschap.
- **Meertaligheid:** Duurzaam inzetten op meertalig onderwijs en de ontwikkeling van effectieve didactiek.
- **Onderwijshuisvesting:** Verbeteren van de onderwijsinfrastructuur.
- **Vervolgonderwijs:** Vergroten van de doorstroomkansen naar vervolgonderwijs.
- **Sociaal-emotionele ontwikkeling:** Integreren van sociaal-emotionele aspecten in het curriculum.

De samenwerking tussen EOZ, schoolbesturen en jeugdketenpartners is gericht op het realiseren van deze speerpunten en het bevorderen van kwalitatieve en inclusieve onderwijszorg.

Aansluiting van de speerpunten met de EZP-thema's:

De speerpunten van de onderwijsagenda sluiten nauw aan bij de vijf centrale thema's van het EZP:

- Het speerpunt **Onderwijspersoneel** komt terug in het EZP-thema **Professionalisering**, waar de nadruk ligt op het versterken van de deskundigheid en vaardigheden van onderwijsprofessionals.
- Het speerpunt **Meertaligheid** is direct gekoppeld aan het EZP-thema **Basisvaardigheden**, waarbij meertalig onderwijs en effectieve taalstrategieën centraal staan.
- **Onderwijshuisvesting** ondersteunt de uitvoering van het EZP door te zorgen voor een passende leeromgeving waarin de thema's optimaal kunnen worden gerealiseerd.
- Het speerpunt **Vervolgonderwijs** is nauw verweven met het EZP-thema **Doorlopende ontwikkelingslijn**, dat zich richt op soepele overgangen tussen onderwijsniveaus.
- **Sociaal-emotionele ontwikkeling** sluit aan bij meerdere EZP-thema's, met name **Leerling/student en ouder participatie** en **Samenwerking met ketenpartners**, waarin het welzijn van leerlingen centraal staat.

Door deze integratie van speerpunten en EZP-thema's ontstaat er een samenhangend beleid dat gericht is op het versterken van de onderwijszorg op Bonaire.

Hoofdstuk 2: Thema 1 - Samenwerking met Ketenpartners

2.1 Toelichting thema

Een goede samenwerking met ketenpartners is cruciaal voor een effectieve onderwijszorgstructuur op Bonaire. EOZ en scholen werken nauw samen met diverse instellingen, waaronder ZJCN, MHC, Aksesio en Stichting Project. Regelmatige multidisciplinaire overleggen (MDO's) zorgen voor een afgestemde aanpak rondom leerlingen met complexe zorgvragen. Door deze intensieve samenwerking worden onderwijs- en zorgbehoeften in kaart gebracht, en kan passende ondersteuning worden geboden. Dit zorgt voor een naadloze aansluiting tussen onderwijs en jeugdzorg.

2.2 Mijlpalen

Mijlpaal	Coördinatie	Betrokkenen	Wanneer gerealiseerd
Alle overleggen en documentatie rondom onderwijs(ondersteuning) zijn op elkaar afgestemd, hiervoor is het nodig dat er eerst een overzicht gemaakt wordt van de huidige overleggen.	EOZ	OCW, OLB, EOZ, ketenpartners (MHC, Aksesio), schoolbesturen	2026
Protocol opgesteld voor doorverwijzing, beschikking en TLV-procedures, inclusief rolbeschrijving van verschillende ketenpartners.	EOZ	EOZ, schoolbesturen, ketenpartners	2026
Structurele casuïstiekbesprekingen (MDO) met alle partijen zijn voortgezet.	EOZ	EOZ, schoolbesturen, ketenpartners	2026
Rollen en verantwoordelijkheden van ketenpartners duidelijk vastgelegd.	EOZ	EOZ, schoolbesturen, ketenpartners	2026

Hoofdstuk 3: Thema 2 – Basisvaardigheden

3.1 Toelichting thema

Basisvaardigheden vormen de kern voor succesvolle leerprestaties. In een meertalige samenleving als Bonaire is het belangrijk om aandacht te besteden aan meertaligheid in het onderwijs. EOZ ondersteunt scholen bij de ontwikkeling van effectief taal- en rekenonderwijs, waarbij rekening wordt gehouden met de culturele en taalkundige diversiteit van de leerlingen. Speciale interventieprogramma's richten zich op het verkleinen van leerachterstanden. Daarnaast speelt burgerschapsonderwijs een cruciale rol in het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke vaardigheden bij leerlingen. Scholen integreren burgerschap in hun curriculum, waarbij aandacht wordt besteed aan democratische waarden, participatie in de samenleving en het bevorderen van respect en inclusie. Door leerlingen actief te betrekken bij hun omgeving, wordt hun verantwoordelijkheidsgevoel en sociale betrokkenheid versterkt.

3.2 Mijlpalen

Mijlpaal	Coördinatie	Betrokkenen	Wanneer gerealiseerd
Voorschoolse programma, schoolrijpheid van lln in kaart brengen	EOZ	Schoolbesturen PO en leerplicht	2026
Meertaligheid is geïntegreerd in het curriculum.	iTOB stuurgroep	Schoolbesturen & iTOB werkgroep	2027
Ontwikkeling van materialen voor taalonderwijs	iTOB stuurgroep	Schoolbesturen, & iTOB, OCW, SLO, uitgevers	2028
LVS BES zorgvuldige invoering	PO schoolbesturen	Schoolbesturen, OCW, SLO	2028

Hoofdstuk 4: Thema 3 - Leerling/student en ouder participatie

4.1 Toelichting thema

De betrokkenheid van leerlingen en ouders is essentieel voor een succesvolle onderwijsloopbaan. Scholen stimuleren ouderparticipatie door middel van ouderraden, voorlichtingsbijeenkomsten en directe communicatie. Daarnaast wordt leerlingenparticipatie bevorderd via leerlingenraden en inspraakmomenten. Door ouders en leerlingen actief te betrekken bij het onderwijsproces, ontstaat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van de leerling.

4.2 Mijlpalen

Mijlpaal	Coördinatie	Betrokkenen	Wanneer gerealiseerd
Optimaliseren van ouder- en leerlingenraden, klankbordgroepen op alle scholen.	Schoolbesturen	Scholen, leerlingen, ouders	2026
Jaarlijkse ouderbijeenkomsten en leerlingpanels zijn georganiseerd.	Schoolbesturen	Scholen, leerlingen, ouders	2026
Ouders zijn actief betrokken bij het opstellen van zorgplannen.	EOZ	Schoolbesturen, ouders	2026
Tevredenheidsmetingen en vervolgstappen.	EOZ	Schoolbesturen, ouders	2026

Hoofdstuk 5: Thema 4 - Professionalisering

5.1 Toelichting thema

Professionalisering van onderwijspersoneel is een kernaspect van kwalitatieve onderwijszorg. EOZ en scholen investeren in de deskundigheidsbevordering van leerkrachten, zorgcoördinatoren en andere betrokkenen. Trainingen, workshops en coachingstrajecten richten zich op onderwerpen als handelingsgericht werken, sociaal-emotionele ontwikkeling en faalangstreductie. Door permanente educatie blijven professionals op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen binnen onderwijszorg.

5.2 Mijlpalen

Mijlpaal	Coördinatie	Betrokkenen	Wanneer gerealiseerd
Jaarlijks scholingsplan opgesteld voor alle onderwijsprofessionals.	SVB	Schoolbesturen, EOZ	2026
Vergroten van handelingsbekwaamheid van collega's door passende trainingen/voorlichtingen.	EOZ	Schoolbesturen	2026
Implementatie van intervisie- en coachingsprogramma's.	Schoolbesturen	Scholen	2026
Evaluatie, afstemming en bijstelling van professionaliseringsprogramma's. Gezamenlijk thema's bepalen.	EOZ	Schoolbesturen	2026
Vergroting van lokaal personeel en langdurige dienstverbanden.	Schoolbesturen	Schoolbesturen, OCW, UoC	2027

Hoofdstuk 6: Thema 5 - Doorlopende Ontwikkelingslijn

6.1 Toelichting thema

Een sterke aansluiting tussen PO, VO, FORMA en MBO is essentieel om de leerontwikkeling van leerlingen te bevorderen en voortijdige schooluitval te voorkomen. Dit betekent dat scholen nauw samenwerken om curricula, leerdoelen en ondersteuningsstructuren op elkaar af te stemmen. Daarnaast wordt ingezet op een uniforme overdracht van leerling gegevens, waarbij niet alleen de cognitieve ontwikkeling maar ook de sociaal-emotionele groei wordt meegenomen.

6.2 Mijlpalen

Mijlpaal	Coördinatie	Betrokkenen	Wanneer gerealiseerd
Evaluatie van de effectiviteit van de schoolovergangen en bijstelling van de aanpak waar nodig.	Schoolbesturen	Schoolbesturen	2026
Specialistische voorziening en speciale lesplaatsen	SVB	Schoolbesturen, EOZ	2027
Kennisdeling interne speciale voorzieningen (Support klas, TOPP klas, SEM)	SVB	Schoolbesturen	2027
Overstapprogramma PO-VO is opgezet	PO-VO	Schoolbesturen	2026

Hoofdstuk 7: Financiën

7.1 Bekostiging van zorgvoorzieningen

De grondslag voor bekostiging van de zorg voor leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte staat in artikel 11.23 van de Wet Voortgezet Onderwijs 2020 en in artikel 68 van de Wet Primair Onderwijs BES en in artikel 2.2.1, vierde lid, onderdelen j en k van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs BES. Het Rijk bekostigt de scholen voor deze zorg. Hieronder een overzicht van de wijze waarop de bekostiging voor de zorgvoorzieningen wordt ingezet door middel van weergave van hun bestedingen met een transparante verdeling van middelen.

7.2 Subsidieverdeling en inzet

Op basis van artikel 3 van de Regeling subsidie expertisecentra onderwijszorg CN in samenhang met artikel 11.20 van de Wet Voortgezet onderwijs 2020, artikel 3.5 van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs BES en artikel 69 van de Wet Primair Onderwijs BES kan subsidie verstrekt worden aan het Expertisecentrum Onderwijs Zorg, gericht op het versterken van onderwijszorg.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de wijze waarop de subsidie voor de taken van EOZ wordt ingezet. De onderstaande tabellen brengen zowel de zorgaanvraag van het primair onderwijs per school als het zorgaanbod vanuit EOZ in beeld. De cijfers zijn een weergave van de zorgvraag-en aanbod over het schooljaar 2024-2025 van 1 augustus tot en met december 2024.

Primaire Onderwijs

De onderstaande tabellen brengen zowel de zorgaanvraag van het primair onderwijs per school als het zorgaanbod vanuit EOZ in beeld. De cijfers zijn een weergave van de zorgvraag-en aanbod over het schooljaar 2024-2025 tot en met december 2024. Het totaal aantal schoolgaande kinderen is van de oktober telling 2024.

Tabellen zorgaanvraag en zorgaanbod in het primair onderwijs:

Kolegio San Luis Bertran Zorgvraag	2022-2023	2023-2024	2024-2025
KSLB	aantal	aantal	aantal
aantal leerlingen	178	163	154
aangemeld bij EOZ	36	51	45
- Gedrag	5	7	5
-Sociaal emotioneel	17	19	15
-Leerprobleem	10	21	21
-Ontwikkelingsproblematiek	4	4	4
% Zorg	20%	31%	29%

Kolegio San Luis Bertran Zorgaanbod EOZ		2022-2023	2023-2024	2024-2025
genid per schooljaar	inzet EOZ	uren	uren	Uren
KSLB				
Zorgoverleg	gd en smw'er	24	24	24
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	40	60	100
Adviseren school en leerkrachten	gd en aob'er	40	50	70
Individuele trajecten	gd en aob'er	30	30	60
Diagnostiek	pm'er en gd's	600	700	700
Individuele trajecten/sprekuren	smw'er	300	300	300
Trainingen (o.a. sova)	smw'er	100	150	300
Uitwerking		300	300	325
Totaal		1434	1614	1855
Fte		1.2	1.4	1.6

Kolegio Kristu Bon Wardador Zorgvraag	2022-2023	2023-2024	2024-2025
KKBW	aantal	aantal	Aantal
Aantal leerlingen	430	446	465
Aangemeld bij EOZ	52	87	81
-Gedrag	8	13	10
-Sociaal emotioneel	20	25	22
-Leerprobleem	20	44	44
-Ontwikkelingsproblematiek	4	5	5
% zorg	12%	19%	17%

Kolegio Kristu Bon Wardador Zorgaanbod EOZ		2022-2023	2023-2024	2024-2025
genid per schooljaar	inzet EOZ	uren	uren	Uren
KKBW				
Zorgoverleg	gd en smw'er	14	15	14
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	40	80	100
Adviseren school en leerkrachten	gd en aob'er	40	100	120
Individuele trajecten	gd en aob'er	25	100	120
Diagnostiek	pm'er en gd's	650	900	950
Individuele trajecten/sprekuren	smw'er	420	440	440
Trainingen (o.a. sova)	Smw'er	100	100	100
Uitwerking		290	320	350
Totaal		1567	2085	2194
Fte		1.3	1.8	1.8

Skol Amplio Papa Cornes Zorgvraag	2022-2023	2023-2024	2024-2025
SAPC	aantal	aantal	Aantal
Aantal leerlingen	443	428	431
Aangemeld bij EOZ	53	82	68
-Gedrag	8	12	8
-Sociaal emotioneel	15	18	20
-Leerprobleem	20	40	35
-Ontwikkelingsproblematiek	10	12	5
% zorg	12%	19%	16%

Skol Amplio Papa Cornes Zorgaanbod EOZ		2022-2023	2023-2024	2024-2025
<i>Gemiddeld per schooljaar</i>	<i>inzet EOZ</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>
SAPC				
Zorgoverleg	aob'er en smw	30	30	30
Observaties en gesprekken	aob'er	160	180	210
Adviseren school en leerkrachten	aob'er	200	200	300
Individuele trajecten	aob	200	220	250
Diagnostiek	pm'er en gd's	500	800	400
Individuele trajecten/sprekuren	smw'er	600	600	500
Trainingen (o.a. sova)	smw'er	100	100	100
Uitwerking		300	350	400
Totaal		2090	2480	2190
Fte		1.8	2.1	1.8

School Pelikaan Zorgvraag	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	aantal	aantal	aantal
Aantal leerlingen	357	366	381
Aangemeld bij EOZ	57	90	76
-Gedrag	11	15	10
-Sociaal emotioneel	17	28	20
-Leerprobleem	25	45	44
-Ontwikkelingsproblematiek	4	2	2
% Zorg	16%	24%	20%

School Pelikaan Zorgaanbod EOZ		2021-2022	2022-2023	2023-2024
<i>Gemiddeld per schooljaar</i>	<i>inzet EOZ</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>
Zorgoverleg	gd en smw'ers	34	40	50
Observaties en gesprekken	gd	150	180	200
Adviseren school en leerkrachten	gd en smw'er	180	200	220
Individuele trajecten	gd	100	120	140
Diagnostiek	gd	300	500	800
Individuele trajecten/sprekuren	smw'ers	440	500	500
Trainingen (o.a. sova)	smw'ers	10	100	100
Uitwerking		250	300	350
Totaal		1464	1940	2360
Fte		1.2	1.6	2

School Rayo di Solo Zorgvraag	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	aantal	aantal	aantal
aantal leerlingen	330	340	355
aangemeld bij EOZ	46	58	44
-gedrag	10	12	10
-sociaal emotioneel	10	17	11
-leerprobleem	25	27	21
-ontwikkelingsproblematiek	1	2	2
% zorg	14%	17%	12%

School Rayo di Solo Zorgaanbod EOZ		2022-2023	2023-2024	2024-2025
<i>Gemiddeld per schooljaar</i>	<i>inzet EOZ</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>Uren</i>
Zorgoverleg	gd, aob'er en s	20	20	14
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	140	190	160
Adviseren school en leerkrachten	gd en aob'er	160	200	150
Individuele trajecten	gd	120	150	100
Diagnostiek	pm'er en gd's	550	800	600
Individuele trajecten/sprekuren	smw'er	650	600	600
Trainingen (o.a. sova)	smw'er	250	200	220
Uitwerking		250	300	300
Totaal		2160	2460	2144
Fte		1.8	2.1	1.8

<i>Kolegio San Bernardo Zorgvraag</i>	2022-2023	2023-2024	2024-2025
KSB	aantal	aantal	aantal
aantal leerlingen	308	311	348
aangemeld bij EOZ	40	54	45
-gedrag	5	10	7
-sociaal emotioneel	15	17	11
-leerprobleem	15	22	22
-ontwikkelingsproblematiek	5	5	5
% zorg	13%	17%	13%

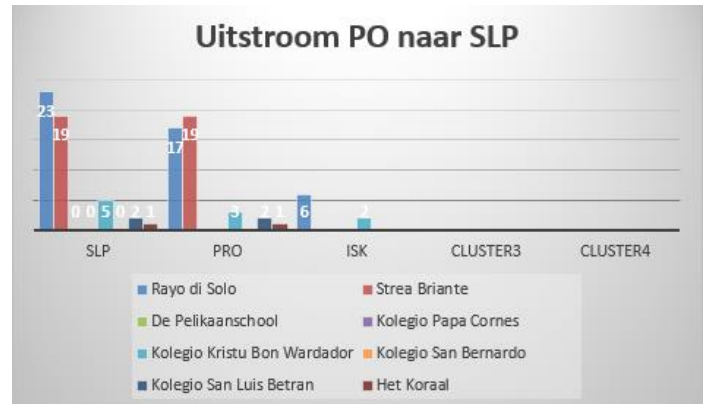
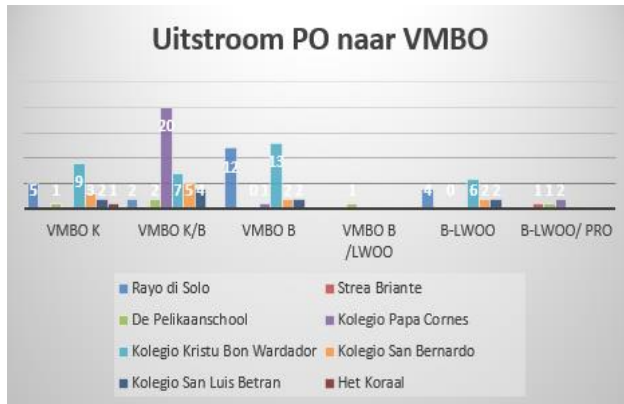
<i>Kolegio San Bernardo Zorgaanbod EOZ</i>		2022-2023	2023-2024	2025-2025
<i>Gemiddeld per schooljaar</i>	inzet EOZ	uren	uren	Uren
KSB				
Zorgoverleg	gd en smw'er	20	20	20
Observaties en gesprekken	gd	180	200	250
Adviseren school en leerkrachten	gd en smw'er	220	240	250
Individuele trajecten	gd	50	60	60
Diagnostiek	gd	450	700	500
Individuele trajecten/sprekuren	smw'er	250	250	220
Trainingen (o.a. sova)	gd en smw'er	40	80	100
Uitwerking		270	300	250
Totaal		1480	1850	1650
Fte		1	1.6	1.4

<i>Basisschool Het Koraal</i>	2023-2024	2024-2025
	aantal	aantal
aantal leerlingen	80	81
aangemeld bij EOZ	10	15
-gedrag		
-sociaal emotioneel	4	4
-leerprobleem	6	9
-ontwikkelingsproblematiek		2
% zorg	8%	18%

<i>Basisschool Het Koraal Zorgaanbod EOZ</i>		2023-2024	2025-2025
<i>Gemiddeld per schooljaar</i>	inzet EOZ	uren	uren
Zorgoverleg	gd	20	30
Observaties en gesprekken	gd		30
Adviseren school en leerkrachten	gd		30
Individuele trajecten	gd		50
Diagnostiek	pm'er en gd		200
Individuele trajecten/sprekuren smw	smw'er		200
Trainingen (o.a. sova)	smw'er		20
Uitwerking			70
Totaal			630
Fte			0.5

Uitstroomadviezen primair onderwijs

De scholen hebben de groep 8 leerlingen op basis van hun prestaties op de IEP toetsen, hun werkhouding en andere instrumenten het beste uitstroomadvies gegeven, rekening houdend met de individuele onderwijs- en zorgbehoeftes. Hieronder een visuele weergave van de gegeven uitstroomadviezen en aantal leerlingen van het primair onderwijs.

Prognose basisscholen overgang PO - VO schooljaar 2024/2025

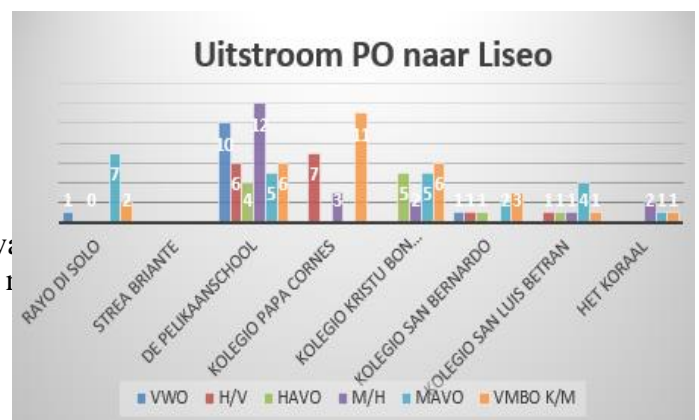
Naam basisschool:	Unit Liseo Boneriano					
	VWO	H/V	HAVO	M/H	MAVO	VMBO K/M
Rayo di Solo	1		0		7	2
Strea Briante						
De Pelikaanschool	10	6	4	12	5	6
Kolegio Papa Cornes		7		3		11
Kolegio Kristu Bon Wardador			5	2	5	6
Kolegio San Bernardo	1	1	1		2	3
Kolegio San Luis Betran		1	1	1	4	1
Het Koraal				2	1	1
TOTAAL:	12	15	11	20	24	30

Prognose basisscholen overgang PO - VO schooljaar 2024/2025

Naam basisschool:	Unit VMBO Vakcollege					
	VMBO K	VMBO K/B	VMBO B	VMBO B/LWOO	B-LWOO	B-LWOO/PRO
Rayo di Solo	5	2	12		4	
Strea Briante						1
De Pelikaanschool	1	2	0	1	0	1
Kolegio Papa Cornes		20	1			2
Kolegio Kristu Bon Wardador	9	7	13		6	
Kolegio San Bernardo	3	5	2		2	
Kolegio San Luis Betran	2	4	2		2	
Het Koraal	1					
TOTAAL:	21	40	30	1	14	4

Prognose basisscholen overgang PO - VO schooljaar 2024/2025

Naam basisschool:	totaal		Keuze uit			
	SLP	PRO	ISK	Cluster3	Cluster4	
Rayo di Solo	23	17	6			
Strea Briante	19	19				
De Pelikaanschool	0					
Kolegio Papa Cornes	0					
Kolegio Kristu Bon Wardador	5	3	2			
Kolegio San Bernardo	0					
Kolegio San Luis Betran	2	2				
Het Koraal	1	1				
TOTAAL:	50	42	8	0	0	0

De onderstaande tabellen weergeven een visueel overzicht van de zorg op al de units van de SGB cijfers gebaseerd op de zorgvraag-en aanbod over het schooljaar 2024-2025 augustus tot en met december 2024.

Tabellen zorgaanvraag en zorgaanbod in het secundaire onderwijs:

MBO	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	aantal	aantal	Aantal
aantal studenten	412	627	850
aangemeld bij EOZ	25	27	14
-gedrag	0	0	0
-sociaal emotioneel	15	15	4
-leerprobleem	5	10	5
-ontwikkelingsproblematiek	2	0	0
-hechtingsproblematiek	0	0	0
psychiatrische problematiek	0	2	1
financieel problematiek	3	5	4
% zorg	7%	4%	2%

MBO Zorgaanbod EOZ		2022-2023	2023-2024	2024-2025
Gemiddeld per schooljaar	inzet EOZ	Uren	uren	uren
Zorgoverleg	gd en smw'er	50	60	30
Observaties en gesprekken	gd	60	120	80
Adviseren school en docenten	gd	70	100	100
Individuele trajecten	gd	80	100	80
Diagnostiek	gd	250	400	200
Individuele trajecten/sprekuren	SMW'er	150	160	120
Trainingen	SMW'er	80	150	100
Uitwerking		300	400	200
Totaal		1040	1490	810
Fte		0.9	1.3	0.7

VMBO	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	aantal	aantal	Aantal
aantal leerlingen	465	490	551
aangemeld bij EOZ	79	83	62
-gedrag	7	8	8
-sociaal emotioneel	49	54	26
-leerprobleem	20	20	27
-ontwikkelingsproblematiek	2	0	0
-medische problematiek	0	0	0
-psychiatrische problematiek	1	1	1
% zorg	17%	17%	11%

VMBO Zorgaanbod EOZ		2021-2022	2022-2023	2024-2025
Gemiddeld per schooljaar	inzet eoz	uren	uren	uren
Zorgoverleg	b'er en smw'er	50	50	40
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	300	350	350
Adviseren school en docenten	gd en aob'er	500	500	500
Individuele trajecten	gd	180	200	150
Diagnostiek	pm'er en gd's	650	1000	550
Individuele trajecten/sprekuren	smw'er	1250	1300	700
Trainingen (o.a. sova)	smw'er	600	600	400
Uitwerking	b'er en smw'er	600	600	300
Totaal		3980	4600	2990
Fte		3.4	4	2.5

SLP	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	aantal	aantal	aantal
aantal leerlingen	218	241	272
aangemeld EOZ	72	123	90
-gedrag	15	30	20
-sociaal emotioneel	20	33	20
-leerprobleem	30	45	37
-hechtingsproblematiek	5	11	10
-ontwikkelingsproblematiek	2	4	3
% zorg	31%	33%	33%

SLP Zorgaanbod EOZ		2022-2023	2023-2024	2024-2025
gemid per schooljaar	inzet eoz	uren	uren	Uren
Zorgoverleg	gd,aob'er en s	50	60	70
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	300	300	350
Adviseren school en docenten	gd en aob'er	200	200	250
individuele trajecten	Gd	250	250	300
Diagnostiek	pm'er en gd's	450	800	900
Individuele trajecten/sprekuren smw	smw'er	1000	1000	1100
Trainingen (o.a. sova)	smw'er	300	350	350
Uitwerking	gd, aob'er en s	700	800	900
Totaal		3250	3760	4220
Fte		2.8	3.2	3.5

FORMA	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	<i>aantal</i>	<i>aantal</i>	<i>Aantal</i>
aantal studenten	152	86	131
aangemeld bij EOZ	6	6	9
-gedrag	0	0	0
-sociaal emotioneel	1	1	2
-leerprobleem	5	5	5
-ontwikkelingsproblematiek	0	0	1
psychiatrische problematiek	0	0	1
Behandeling psycholoog	0	0	0
% zorg	4%	4%	7%

FORMA Zorgaanbod EOZ	2022-2023 2023-2024 2024-2025			
<i>gemid per schooljaar</i>	<i>inzet EOZ</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>Uren</i>
Zorgoverleg	gd en aob'er	14	15	10
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	50	60	60
Adviseren school en docenten	gd en aob'er	80	100	120
Individuele trajecten	gd en aob'er	40	60	60
Diagnostiek	gd	200	300	250
Individuele trajecten	gd en aob'er	0	0	50
Trainingen	aob'er	0	0	50
Uitwerking		250	250	120
Totaal		734	1035	720
Fte		0.6	0.9	0.6

Liseo	2022-2023	2023-2024	2024-2025
	<i>aantal</i>	<i>aantal</i>	<i>Aantal</i>
aantal leerlingen	691	679	699
aangemeld bij EOZ	60	81	55
-gedrag	9	14	11
-sociaal emotioneel	30	32	20
-leerprobleem	15	23	19
-ontwikkelingsproblematiek	6	12	5
% zorg	12%	12%	8%

Liseo Zorgaanbod EOZ	2022-2023 2023-2024 2024-2025			
<i>Gemiddeld per schooljaar</i>	<i>inzet EOZ</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>	<i>uren</i>
Zorgoverleg	o'er en smw'er	100	150	150
Observaties en gesprekken	gd en aob'er	300	400	400
Adviseren school en docenten	gd en aob'er	600	650	700
Individuele trajecten	gd	240	300	350
Diagnostiek	pm'er en gd's	600	650	800
Individuele trajecten/spreekuren	smw'er	800	850	800
Trainingen (o.a. sova)	smw'er	300	300	300
Uitwerking	gd, aob'er en s	600	400	400
Totaal		2920	3650	3900
Fte		2.5	3.1	3.5

7.3 Transparantie en verantwoording van middelen

Jaarlijkse rapportages over de inzet van middelen en behaalde resultaten.

De nieuwe subsidieregeling 2021 -2025 is goedgekeurd door de Tweede kamer en vastgesteld. De nieuwe subsidie zal op jaarbasis bestaan uit een vast bedrag van \$ 403032,- en een bedrag per leerling van \$ 479,80. Op basis van de leerlingaantallen (PO, VO en MBO) per oktober 2024 is de subsidieregeling voor 2024 een totaalbedrag van \$ 2449492,-. Voor komende jaren verwacht het EOZ dat de uitgaven blijven stijgen, vanwege de voortdurende inflatie. Voor dit jaar is onder andere de forse stijging van het minimumloon een belangrijke factor daarin. Verder blijft het moeilijk om relatief goedkoop gespecialiseerde materialen en ook de kennis op het eiland te krijgen. Deze moeten vaak vanuit Nederland verkregen worden. De personeelskosten zijn in de meerjarenbegroting 2025-2029 al aangepast naar de laatste arbeidsvoorwaarden onderwijspersoneel Bonaire. Jaarlijks is rekening gehouden met een correctie voor aangepaste voorwaarden, respectievelijk inflatie.

MEERJAREN BEGROTING 2025 T/M 2029 VAN STICHTING EXPERTISE ONDERWIJS BONAIRE(activiteiten EOZ)										
	Begroting jaar 2025		Begroting jaar 2026		Begroting jaar 2027		Begroting jaar 2028		Begroting jaar 2029	
	USD	USD	USD	USD	USD	USD	USD	USD	USD	USD
BATEN										
3.1 Rijksbijdragen	2,726,720		2,961,134		2,975,939		2,990,819		3,005,773	
3.2 Overige baten	459,682		241,200		242,406		243,618		244,836	
Totaal baten		3,186,402		3,202,334		3,218,345		3,234,437		3,250,609
LASTEN										
4.1 Personele lasten	2,485,600		2,498,029		2,510,518		2,523,070		2,535,686	
4.2 Afschrijvingen	30,900		31,055		31,210		31,366		31,523	
4.3 Huisvestingslasten	300,300		301,802		303,311		304,827		306,351	
4.4 Overige instellingslasten	197,400		198,387		199,379		200,376		201,378	
4.5 Leermiddelen/materialen	60,100		60,401		60,703		61,006		61,311	
Totaal lasten		3,074,300		3,089,672		3,105,120		3,120,645		3,136,249
Financiele lasten		-		-		-		-		-
Sub totaal		112,102		112,662		113,225		113,792		114,360
Netto resultaat		112,102		112,662		113,225		113,792		114,360

Verder wordt er een aparte begroting gemaakt voor de specialistische voorziening PO (KES) en de extra taken die EOZ moet gaan vervullen in het kader van Wet kinderopvang BES. Er is afgesproken dat in de transitiefase de kosten hiervan voor rekening komen van het Openbaar Lichaam. Er is een kostenplaatje gemaakt en OLB heeft voor het project tot en met augustus 2025 een bedrag van \$ 440000 gebudgetteerd.

Hoofdstuk 8: Monitoring en Evaluatie

8.1 Procedures voor handelingsgerichte diagnose

Implementatie van efficiënte procedures voor de handelingsgerichte diagnose van leerlingen.

Vanaf het moment dat er iets opvalt aan een leerling op school is er mogelijk sprake van signalering van een onderwijsbehoefte dan wel een zorgbehoefte op het sociaal-emotionele vlak. In hoofdstuk 1 is toegelicht dat EOZ ondersteuning en begeleiding biedt aan de school en de leerling in de eerste, tweede en derde lijnszorg. Hieronder volgt een beknopte weergave van het werkproces.

Eerstelijnszorg. Er valt iets op aan een leerling. Dit leidt tot signalering door het zorgteam van de school. Het Zorgteam bestaat uit directeur/teamleider/locatieleider en interne begeleider (ib'er)/zorgcoördinator (zc'er), onderwijsondersteuner. Vervolgens wordt de situatie besproken met de gedragsdeskundige (gd)/ case manager (cm-er) en/of ambulant onderwijskundig begeleider (aob'er) van EOZ.

De eerstelijnszorg is de verantwoordelijkheid van de school. EOZ kan de school ondersteunen bij vragen over specifieke onderwijszorgbehoeftes. Bij taken die onder de eerstelijnszorg vallen kan, in bijzondere gevallen, ten aanzien van de wijze van de uitvoering van de taak feedback, advies en/of begeleiding worden gevraagd aan EOZ.

Wanneer eerstelijnszorg alleen niet voldoende is kan overgestapt worden op tweedelijnszorg, waar EOZ primair verantwoordelijk voor is. Tijdens het Centrale Meldpunt Overleg (CMO) wordt bepaald welk traject van toepassing is voor de leerling binnen de reguliere onderwijszorg. Dit kan een begeleidingstraject voor onderwijszorg zijn of een smw traject. Indien aan de orde kan een diagnostiek onderzoek uitgevoerd worden door een gedragsdeskundige. Uit dit onderzoek kan voortkomen dat een aanvraag voor een verwijzing naar een zorgprofessional wordt opgesteld (derdelijnszorg?). Daarnaast kan het nodig zijn dat een leerling doorverwezen wordt naar de specialistische voorziening KES (derdelijnszorg).

8.2 Wijze van informatievoorziening aan ouders

Indien sprake is van de behoefte aan meer dan de onderwijszorg op school (eerstelijnszorg) moet toestemming gevraagd worden aan de ouders/verzorgers om meer zorg aan de leerling aan te bieden. Tijdens het voorbereiden van het zorgtraject en het opstellen van het zorgplan voor de leerling worden de ouders betrokken en geïnformeerd. Ze worden ten alle tijden betrokken en dienen schriftelijk toestemming te geven.

8.3 Transitiefase Voorschoolse Ondersteuning

Het programma Best 4 Kids(B4K) waarin Stichting Expertisecenter Onderwijs Zorg (EOZ) als tweede lijn een monitorende, onderzoekende en adviserende rol heeft, is opgezet om te zorgen dat alle kinderen in de kinderopvang op Bonaire de juiste ondersteuning en zorg kunnen ontvangen en om betrokken partijen op Bonaire in het verlengde daarvan voor te bereiden op de nieuwe Wet Kinderopvang BES die op 1 januari 2026 in werking zal treden.

Uit verschillende onderzoeken¹ en overlegstructuren² bleek daarnaast dat de kinderopvang op Bonaire beter kon en de vraag naar zorg en ondersteuning toenam. Om een basiskwaliteit voor inclusieve kinderopvang op Bonaire te bereiken en vervolgens te waarborgen heeft EOZ op verzoek van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) in februari 2023 een vijfjarig procesplan 2023-2028 opgesteld voor de transitie van de kinderopvang op Bonaire. Dit procesplan met een begroting voor 2023 is op verzoek van EOZ door Write B.V. geschreven naar aanleiding van een basisdocument dat gedurende 2022 in overleg met onder andere het OLB, Aksezo en Mental Health Caribbean (MHC) tot stand kwam. In 2023 was de verwachting dat de transitiefase met als einddoel de realisatie en toekenning van de basiskwaliteit, oftewel goedkeuring van alle kindercentra op Bonaire door de Nederlandse Inspectie minimaal vijf jaar in beslag zou nemen.

Vanuit de evaluatie op basis van het overzicht van het transitieproces in het procesplan met behulp van de door de betrokken partijen vastgelegde zorgstructuur en bouwstenen is gebleken dat vooral de samenwerking tussen Aksezo en EOZ op casusniveau en hun inzet het grootste succes was. De financiering blijft een uitdaging zeker gezien de bevindingen dat wat tot nu toe is gebudgetteerd niet toereikend is, willen we toewerken naar een stabiele basis en borgen van de zorg. Er is hierbij medewerking nodig van beleidsmakers en wetgevers omdat de situatie op Bonaire veel uitdagingen met zich meebrengt. Daarnaast lijkt het huidige toegepaste beleid en het BES(t) 4 Kids programma naar aanleiding van de nieuwe wet onbedoeld op dit moment groepen kinderen op Bonaire te duperen in plaats van de opvang voor hen te verbeteren. Onbedoeld, omdat het gezien de situatie op Bonaire in de praktijk van alle dag onvoorziene consequenties

¹ Onder andere: Children's Rights Challenge, Roelof van Laar, *Adviesrapport; Bonaire: Inclusief Eiland, Voor ieder kind een plek* (juli 2020), OLB: *Pilotproject zorgkinderen* (mei 2021), Aksezo: *Nulmeting pilot zorgkinderen* (november 2021), Aksezo: *Voortgangsrapportage pilot zorgkinderen* (1 april 2022).

² Onder andere: verschillende multidisciplinaire overleggen, het ontwikkelingspoli overleg, etc.

betreft waardoor kinderen die net iets minder zorg nodig hebben dan een + groep biedt, kinderen die meer zorg nodig hebben en kinderen voor wie nu geen plaats is in een + groep tussen het wal en het schip vallen en dus geen adequate zorg noch adequate opvang en begeleiding kunnen krijgen. Het verzamelen van data door EOZ en het kijken naar onder andere de mogelijkheden voor een ++ opvang en het structureel inventariseren van wat er nodig is bij KO's zijn initiatieven van de Aksesos en EOZ die bijdragen aan oplossingen. Naast de kinderen tussen de wal en het schip is het feit dat KO organisaties niet anders kunnen dan zorgkinderen weigeren een van de grootste zorgen van alle betrokken partijen. Als BES(t) 4 Kids en de nieuwe Wet kinderopvang BES in de kern samengevat de bedoeling hebben dat alle kinderen op Bonaire gelijke kansen krijgen, is dat nu niet het geval en zal dat evenmin in de toekomst, als er niets verandert, dus echt niet het geval zijn. Een oplossing hiervoor zou het om de tafel roepen zijn van alle partijen, het veld (i.e. KO's, Aksesos, EOZ, etc.) en wetgevers/beleidsmakers om daar gezamenlijk een beter afgestemde weg voor de kinderen op te vinden, waar alle partijen zich in kunnen vinden.

8.4 Effectmeting en resultaten

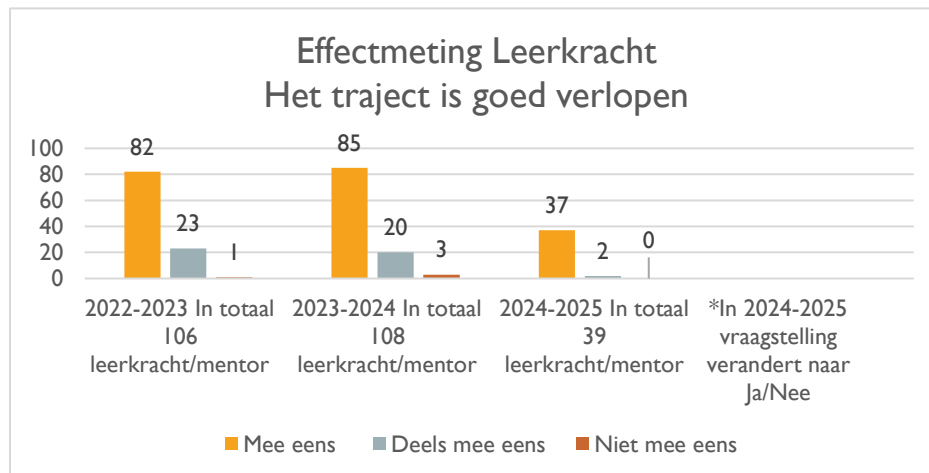
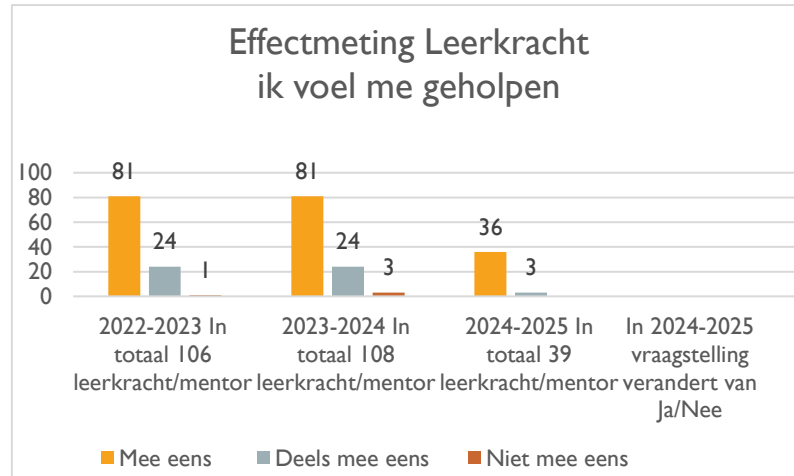
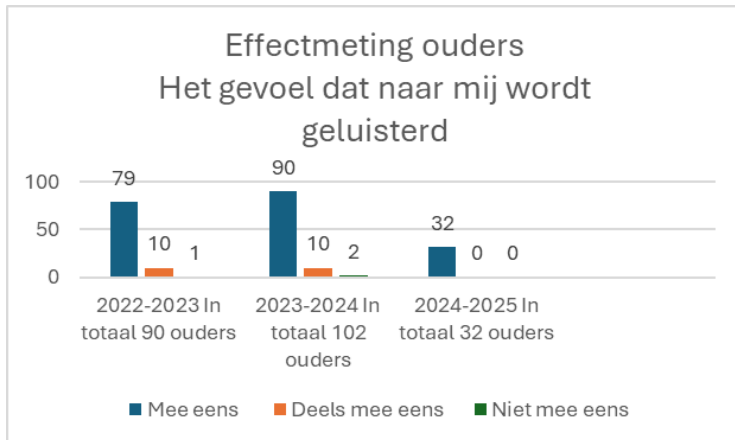
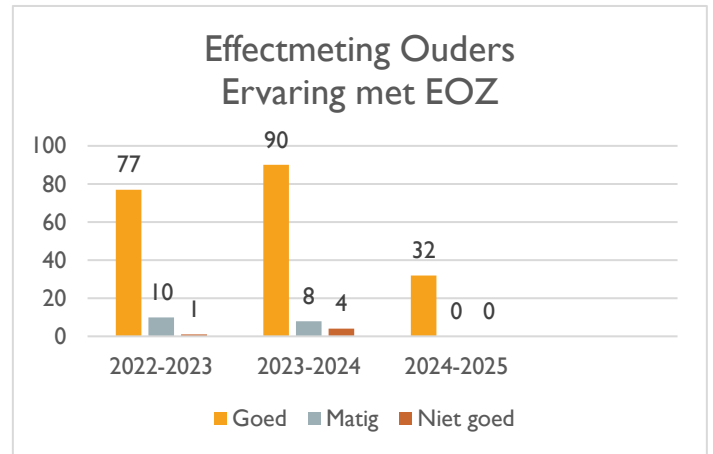
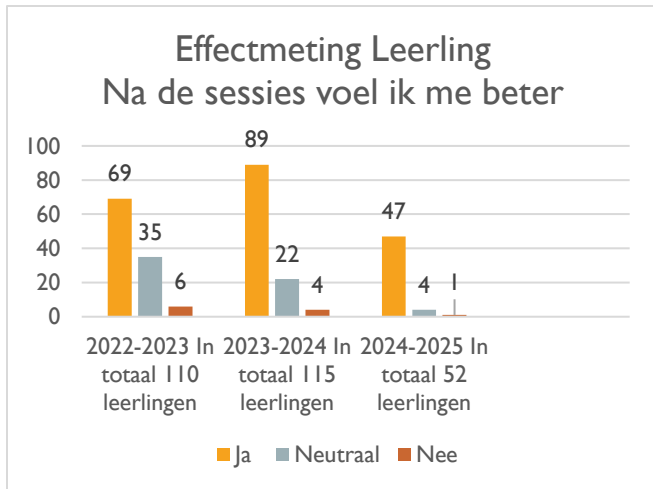
Effectmeting

Eén van de manieren om te blijven monitoren of dat wat aan diensten aangeboden wordt aansluit op de vraag naar ondersteuning is het werken met effectmeting. De resultaten verkregen door de leerlingen, ouders / verzorgers en scholen geven input om de diensten te toetsen op effectiviteit, verbetering en waarborging. Dit schooljaar was het streven om de effectmeting volledig digitaal te doen. Echter bleek dat dit uitdagender was dan voorheen werd voorspeld. Er zijn minder formulieren volledig ingevuld en teruggestuurd. We hebben van 47 volledig ingevulde formulieren kunnen analyseren. De resultaten van dit schooljaar worden vergeleken met vorige schooljaren. Met +47 respondenten die het effectmetingsformulier hebben ingevuld, is het EOZ gelukt om meer input van de leerlingen, scholen en de ouders/ verzorgers te krijgen over de kwaliteit van de aangeboden diensten van EOZ. Uit de bevindingen van het effectmetingsformulier kan het volgende geconcludeerd worden:

- Het grootste deel van de leerlingen voelt zich beter na de begeleidingssessies.
- Ouders/ verzorgers voelen zich gehoord.
- Het grootste deel van de leerkrachten/ mentoren vindt dat het traject is goed is verlopen en voelt zich gehoord.

Echter is het aantal niet representatief om harde conclusie uit te trekken. Om meer zicht te krijgen in hoe de diensten door anderen worden ervaren, wil het EOZ +/- 200 respondenten enthousiast krijgen voor het invullen van het effectmetingsformulier. EOZ is bezig met het optimaliseren van het digitale formulier en evalueert de mogelijkheid om de cliënten meer te faciliteren om het formulier in te vullen. Daarnaast wordt een aantal vragen aangepast. EOZ hoopt hiermee meer constructieve feedback over haar diensten te krijgen, wat bij het creëren van een kwaliteitscultuur een stimulerende factor is. Zie hieronder een visuele weergave van de antwoorden van de ouders /verzorgers, leerlingen en leerkrachten op het effectmetingsformulier:

Tabel 1. Resultaten effectmeting voor het schooljaar 2023-2025

8.5 Rapportage en monitoring mijlpalen

Kwartaalrapportages over de voortgang van de vastgestelde mijlpalen en doelen:

De mijlpalen zijn de bouwsteen en zullen het komend schooljaar worden geëvalueerd. Er wordt nagedacht over de vorm van een gezamenlijk evaluatie van het samenwerkingsverband naast eigen evaluatiecyclus om het proces te blijven evalueren en aanpassen om zo de kwaliteit van onderwijszorg te waarborgen. Gezien de huidige opzet in een gezamenlijk voortraject waar het hele samenwerkingsverband meewerkt en samen het EZP heeft opgesteld is de intentie om twee keer per jaar samen te komen voor een tussenevaluatie en ook een evaluatie van de mijlpalen en ook de koers gezamenlijk te blijven monitoren en waar nodig aan te passen.

EOZ zal de komende tijd ook de ontwikkelingen van de scholen blijven volgen om zo optimale ondersteuning te geven. Er zijn diverse gesprekken gevoerd en informatie is verzameld om dit naast de wetwijzigingen te plaatsen om voor de komende 3 jaar een strategisch plan te maken. De speerpunten worden aan de hand hiervan gedefinieerd en draagvlak wordt gecreëerd in het team om mee te gaan in deze transitiefase waar EOZ zich bevindt met de komst van een nieuwe doelgroep erbij en de ontwikkelingen op de eerste lijn binnen de diverse schoolbesturen.

EOZ blijft zich inzetten als ondersteuningsorgaan bij het bevorderen van het inclusief onderwijs op Bonaire. Het hoofddoel is het optimaliseren van de kans dat iedere kind een ononderbroken educatieve- en onderwijsontwikkeling kan volgen, hetzij in een reguliere of met maat aangeboden plusopvang of onderwijssysteem. De ambitie van EOZ is dat de problematiek op Bonaire op gebied van kind en jeugd structureel vanaf de ‘wortels’ wordt aangepakt. Essentieel uitgangspunt van de ondersteuning door het EOZ aan de scholen en kinderopvangcentra is om de leerling/ kind zo lang mogelijk binnen zijn/haar reguliere educatieve - / onderwijsomgeving te handhaven en de term ‘inclusie’ echt inhoud te geven.

Dit betekent werken vanuit een heldere organisatiestructuur, vraaggestuurd vanuit de klant en diens unieke behoefte. Hierbij moet de actieve participatie in de interactie tussen EOZ en de klanten een sterk sturende factor zijn. De pijlers zijn klanten staan centraal, inzet van gerichte expertise en resultaatgericht vanuit duidelijke taken en verantwoordelijkheden.

Aandachtspunten:

1. Kwaliteit van diensten

- Versterken van de ambulante begeleiding;
  - Bevorderen van continuïteit en uniformiteit
  - Personaliseren van advisering en begeleiding
- Toetsing van effectiviteit
- Geen school procedure
- Klachtencommissie

2. Good Governance

- Onafhankelijke invulling Raad van Toezicht
- Uitbreiden en Professionalisering van College van Bestuur
  - Huishoudelijk regelement RvT met aftreedrooster
  - Uitbreiden van RvT met leden op specifieke vlak
  - Duidelijke toezichtkader

3. Systeem van leerlingenzorg

- Differentiëren van Verwijzingscommissie Onderwijs (VCO)
- Overzichtelijke kaart met lesplaatsen en criteria en procedure plaatsing
- Samenwerking versterken met Leerplicht en het gezamenlijk opstellen van richtlijnen
- Registratie en centraliseren van bijhouden van leerlingenzorg – en begeleiding door meer gebruik te maken van leerlingvolgsysteem

4. Personeel en professionalisering

- Opleidingsinstituut/ leerwerktraject
- Uitbreiden van specialistische kennis en expertise voor versterken van onze werkzaamheden

5. Uitbreiding van diensten door nieuwe wet- en regelgeving

- Actieplan transitiefase evalueren en aanpassen
- Werkprocessen / route aanmelding (aanpassen caag) en bespreking (kinderopoli)
- Samenwerkingsverband betrekken in het proces voor aansluiting tussen KO en PO verbeteren en versterken

Doelstelling

EOZ streeft naar een effectief en duurzaam ondersteuningsmodel waarin vier kernwaarden centraal staan:

- *Professionele cultuur:* Bewezen en gefundeerde aanpak te hanteren op zowel organisatorisch als personeelsniveau.
- *Deskundigheidsbevordering:* Hoge kwaliteitseisen stellen aan beleidsdocumenten, rapportages en verslagen.
- *Betrokkenheid:* van alle actoren waar gezamenlijk gericht wordt gezocht naar wat een leerling nodig heeft. Vervolgens wordt onderling afgestemd op welke wijze de ondersteuningsbehoefte van een individuele leerling, of op groepsniveau, gerealiseerd kan worden. De betrokkenheid uit zich ook door een gerichtheid op het continu verbeteren van de kwaliteit en het borgen van behaalde resultaten. De ouderparticipatie is een essentieel onderdeel.
- *Verbindend:* Er is een heldere communicatiestructuur waardoor alle participanten informatie doorgeven en delen. Men voelt zich gezamenlijk verantwoordelijk voor de leerlingen en onderlinge afstemming bij het realiseren van ondersteuning waarbij meerdere partijen betrokken zijn.
- *Transparantie:* Open communicatie over ambities, bedoelingen en afspraken. Beleidsdocumenten zijn voor alle belanghebbenden toegankelijk.

Opgesteld door alle ketenpartners van het samenwerkingsverband:

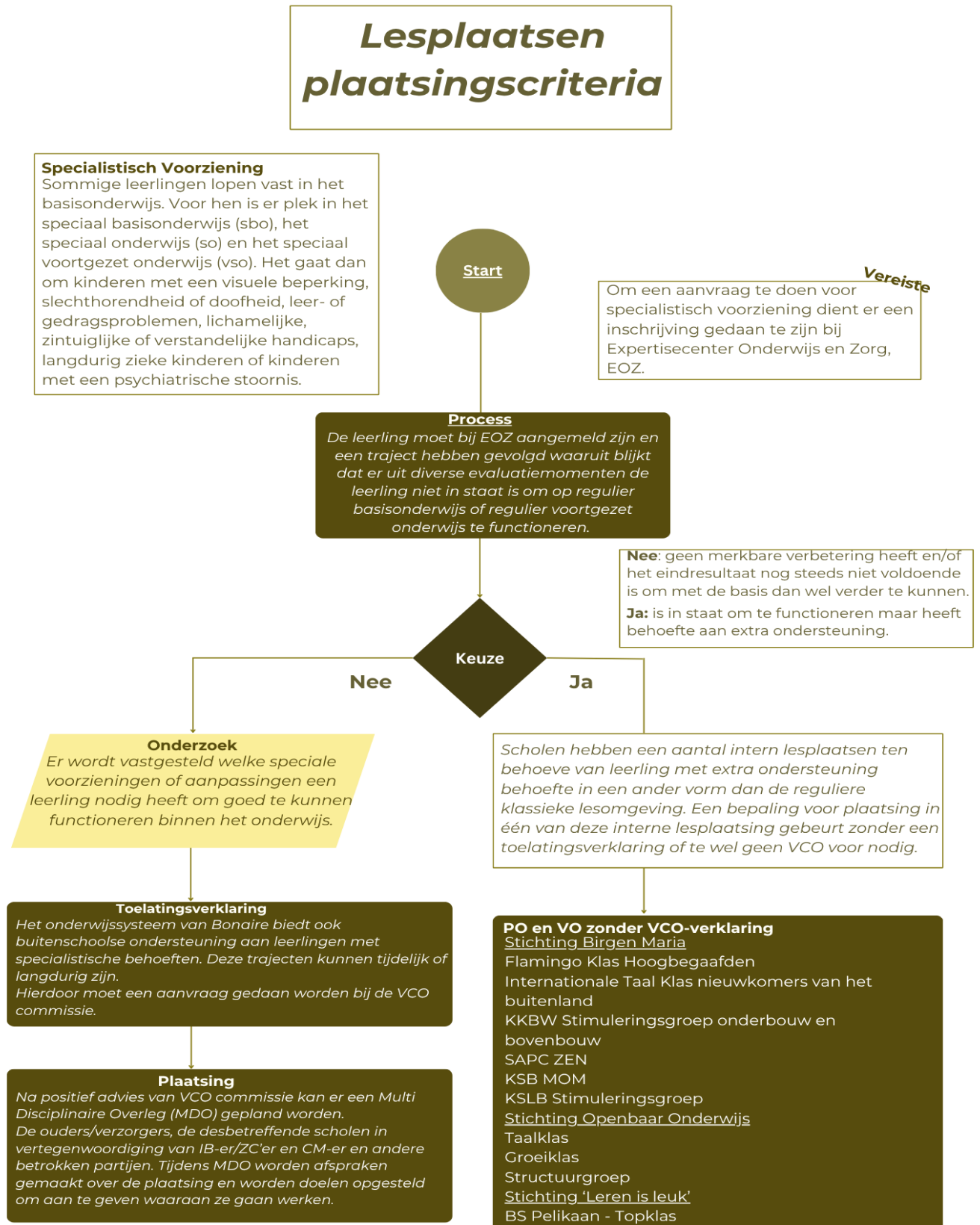

Forma
E pilá den edukashon

expertisecenter
onderwijs zorg
bonaire
tur mucha ta konta

Bijlage 1: Procedure en criteria voor de plaatsing van leerlingen in speciale voorziening

Enkele scholen waar geen VCO-verklaring voor nodig zijn:

Stichting Birgen Maria

- Flamingo Klas Hoogbegaafden
- Internationale Taal Klas nieuwkomers van het buitenland
- KKBW Stimuleringsgroep onderbouw en bovenbouw
- SAPC ZEN
- KSB MOM
- KSLB Stimuleringsgroep

Stichting Openbaar Onderwijs

- Taalklas
- Groeiklas
- Structuurgroep

Stichting 'Leren is leuk'

- BS Pelikaan - Topklas

Enkele lesplaatsen waar geen VCO-verklaring voor nodig zijn:

- VMBO: Leer Werk Traject (LWT): plaatsing op basis van onderwijsniveau (IQ beneden gemiddeld).
- SLP: Internationale Schakelklas (ISK).
- SLP: structuurgroep.

1.VCO-commissie SEM

De eerste bestaat uit vertegenwoordigers van school, MHC en EOZ. De aanvraag en procedure kent een streng protocol. Het inhoudelijke proces wordt gedaan door de werkgroep bestaande ook van vertegenwoordigers van de drie organisaties. Daarboven is een stuurgroep die toezicht houdt, waar nodig aanpassingen brengt op advies van het werkveld. Er wordt 2 keer per jaar geëvalueerd door de werkgroep en stuurgroep samen.

Het advies wordt schriftelijk vastgelegd in een VCO-verklaring, waarin staat aangemeld de plaatsing en reden van goedkeuring/afwijzing. De plaatsing is tijdelijk van aard en de stamschool blijft ter alle tijde betrokken. De mogelijkheid is een plaatsing binnen SEM PO of SEM VO. SEM is bedoeld voor leerlingen met psychische stoornissen die niet aan leren toekomen (tijdelijke aard), omdat de psychiatrische problematiek op de voorgrond ligt.

2.VCO-commissie

De aanvraag voor een plaatsing in een setting buiten het schoolterrein of binnen een speciale afdeling. Deze commissie bestaat uit directeur-bestuurder en twee gedragsdeskundigen van EOZ en een intern begeleider. Het advies wordt schriftelijk vastgelegd in een VCO-verklaring, waarin staat aangemeld de plaatsing en reden van goedkeuring/afwijzing. Op een ander locatie, maar ingeschreven blijven op stamschool.

De plaatsing is tijdelijk van aard en de stamschool blijft ter alle tijde betrokken. Het gaat om onderwijs op maat. Het verschil op gebied van pedagogisch didactische handelen is dat het om een kleinere setting. Het werken volgend eigen leerlijn-werken aan de hand van een Ontwikkeling Perspectief Plan (OPP).

De mogelijkheid is een plaatsing binnen één van de volgende settings voor primair onderwijs:

- Kolegio Strea Briyante: Leerlingen op niveau van moeilijk lerend of zeer moeilijk lerend en structuurgroep (leerlingen die nog niet schoolrijp zijn, maar wel zindelijk).
- Kolegio Emmy Schermer: Leerlingen van groep 1 t/m 8, leeftijden vanaf 4 jaar t/m 13 jaar.

Cluster 4 dat zijn leerlingen met psychische problemen en gedragsproblemen.

Cluster 3 dat zijn leerlingen met lichamelijke gehandicapte en/of verstandelijke gehandicapten (in combinatie met langdurige (somatische) ziekte).

Cluster 2 dat zijn leerlingen met gehoor of spraakproblemen en of met taal ontwikkelingsstoornis.

Het voorgezet kent ook een aantal lesplaatsen waar een VCO-verklaring voor nodig is.

De meeste vallen onder de afdeling Speciale lesplaatsen (SLP) van het SGB.

- Praktijk Onderwijs (PRO)
- Cluster 4 internaliserend Liseo (Mavo/Havo en vwo-leerlingen)
- Cluster 4 VO externaliserend dat zijn leerlingen met psychische- en gedragsproblemen
- Cluster 3 dat zijn leerlingen met lichamelijke gehandicapte en/of verstandelijke gehandicapten (in combinatie met langdurige (somatische) ziekte)

Maar, ook voor een afdeling van VMBO namelijk leerwegondersteunend onderwijs is een VCO-verklaring noodzakelijk:

- VMBO Basis LWOO

Voorwaarden plaatsing binnen een lesplaats:

- De leerling moet bij EOZ aangemeld zijn en een traject hebben gevolgd waaruit blijkt uit diverse evaluatiemomenten dat de leerling niet in staat is om op regulier basisonderwijs of regulier voortgezet onderwijs te functioneren.
- Er dient door middel van een begeleidingsplan aangetoond te worden dat de ingezette hulp geen merkbare verbetering heeft opgeleverd of dat het eindresultaat nog steeds niet voldoende is om met de basis dan wel verder te kunnen.
- Er dient te worden aangetoond dat de ouders/verzorgers in het voortraject betrokken waren.
- De ouders gaan akkoord om na de plaatsing betrokken te blijven in de onderwijszorg van de leerling.
- Er dient aangetoond te worden welke onderwijs- en zorgbehoefte(s) een leerling nodig heeft.
- Er dient aangetoond te worden dat de school handelingsverlegen is en of dat het welbevinden van de leerling in de knel komt.
- Er dient aangetoond te worden dat de leerling, voor zover mogelijk, reeds in het voortraject betrokken is.
- Op basis hiervan kan de school met toestemming van de ouders/verzorgers een VCO-aanvraag indienen. Na positief advies van VCO commissie kan een Multi Disciplinaire Overleg (MDO) gepland worden. De ouders/verzorgers, de desbetreffende scholen in vertegenwoordiging van IB-er/ZC'er en CM-er en andere betrokken partijen. Tijdens MDO worden afspraken gemaakt over de plaatsing en worden doelen opgesteld om aan te geven waaraan ze gaan werken.

Akses	Sentro Akses Boneiru, de organisatie voor sociale hulpverlening op Bonaire.
AOB-er:	Ambulant onderwijskundige begeleider
BES:	Bonaire, St. Eustatius en Saba
EMB:	Ernstige meervoudige beperking
EOZ:	Expertisecenter Onderwijs Zorg
EZP:	Eilandelijk Zorgplan
CM-er:	Case Manager
FORMA:	Opleidingscentrum voor volwasseneneducatie en onderwijs
HGW:	Handelingsgericht werken
IB-er:	Intern Begeleider
JCO:	Justitieel Casus Overleg
KES:	Kolegio Emmy Schermer
LVS:	Leerlingvolgsysteem
MBO:	Middelbaar Beroepsonderwijs
MDO:	Multidisciplinair Overleg
MHC:	Mental Health Caribbean
MLK:	Moeilijk lerende kinderen
PO:	Primair Onderwijs
VO:	Voortgezet Onderwijs

Programma BES(t)4kids: een samenwerkingsverband waarin het Rijk en de Openbare Lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba tot eind 2028 samenwerken aan het verbeteren van de kwaliteit en de financiële toegankelijkheid van de kinderopvang.

RINO:	Stichting Regionaal Instituut Nascholing en Opleiding
SMW'er:	Schoolmaatschappelijk werk(er)
SVB:	Samenwerkingsverband Bonaire
TOS:	Taalontwikkelingsstoornis
TLV:	Toelaatbaarheidsverklaring
VCO:	Verwijzingscommissie Onderwijs
VHH:	Veiligheidshuis
ZVH:	Zorg- en Veiligheidshuis
WEB BES:	Wet educatie en beroepsonderwijs
WPO BES:	Wet Primair Onderwijs BES
WVO 2020:	Wet Voortgezet Onderwijs 2020
ZC-er:	Zorg Coördinator
ZJCN:	Zorg en Jeugd Caribisch Nederland
ZMLK:	Zeer moeilijk lerende kinderen